

# Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke Zondag

Abonnementsprijs : 400 fr. per jaar

Postcheckrekening N<sup>o</sup> 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

## DE TEGENWOORDIGE OPDRACHT VAN DE RECHTER

*Openingsles gegeven op 29 Februari 1952 in de Universiteit te Brussel bij de aanvang van de cursus van encyclopedie van het recht, door de Heer F. DUMON, substituut Procureur-Generaal bij het Hof van Beroep te Gent, docent aan de Universiteit.*

Vooraanstande juristen en sociologen hebben de talrijke en diepe wijzigingen, welke het recht sinds meer dan vijftig jaar ondergaan heeft, op meesterlijke wijze beschreven en uitgelegd.

Zij hebben afwisselend de grootste geestdrift en de strengste kritiek en beoordeling uitgelokt. Elke van deze tegenstrijdige opvattingen is wellicht overdreven en alleszins te absoluut.

Een leergang in de encyclopedie van het recht biedt aan zijn titularis het onschatbaar voorrecht, aan de toekomstige juristen hun eerste en derhalve zo belangrijk contact met het hedendaags positief recht te verzekeren en terzelfdertijd al de gebieden en vakken van dit recht in een algemeen synthetisch onderzoek te omvatten.

Daar de maatschappij de grondslag en de rechtvaardiging is van het recht, is het onontbeerlijk dat de toekomstige jurist, die op sociologisch gebied door zijn middelbare studiën, aangevuld en bekroond door de leergangen in de wijsbegeerte, letteren en geschiedenis, uitstekend voorbereid werd, het recht niet als een zuivere of loutere techniek zou opvatten, maar integendeel de maatschappelijke verschijnselen welke het recht vormen, wijzigen of aanpassen, zou opzoeken, begrijpen en soms ook beoordelen.

Een jurist dient zich af te vragen of de wijzigingen aan ons recht gebracht, ons leven in gemeenschap ten nutte komen en of ze namelijk aan de vereisten van de menselijke natuur, zoals ze door onze beschaving gevormd werd, beantwoorden.

Hij dient trouwens het verwijt te vermijden dat door Julien Benda als een « trahison des clercs » zou bestempeld worden.

Het lijdt niet de minste twijfel dat sommige nieuwe wetten of nieuwe richtingen in de rechtspraak voor strenge kritiek vatbaar zijn. Andere integendeel, en ze zijn talrijk, hebben onbetwistbaar de ontwikkeling en het belang van onze sociale reglementering in de hand gewerkt.

Zoals professor Ripert (1) het onlangs schreef, heeft een « adem van gerechtigheid en van medelijden »

(voor de zwakken), door de democratische geest mogelijk gemaakt, onze burgerlijke wetgeving grondig en gelukkig gewijzigd. De wetgeving van 1804 bekommerde zich om de zaken, rijkdommen en rechten die ermede verband hielden. Onze ware democratie heeft onze erkentelijkheid verworven door het principe te hebben doen zegevieren dat integendeel het individu de algehele belangstelling van de wetgeving en van de sociale reglementering diende weg te dragen.

Men kan weliswaar bezwaarlijk betwisten dat vaak slechte wetten, zowel naar hun vorm als naar hun inhoud, in ons recht ingevoerd werden.

Wij mogen ons ook niet ontveinzen dat de rechtspraak zich soms heeft laten aantasten door gevaarlijke of ongepaste neigingen.

Maar nochtans mogen wij de zegepralen en de voreringen van onze hedendaagse wetgeving en rechtspraak niet onderschatten.

De steeds toenemende inmenging van de groep, van de staat, en de daarmee gepaard gaande vermindering en beperking van de individuele wil, werden overigens in de meeste gevallen geenszins ingegeven — zoals men het trouwens al te dikwijls verkeerdelijk denkt — door socialistische of egalitaire bekommernissen, tegen de rechten van de individuen gericht, maar wel door sociale noodwendigheden voortspruitend uit de complexiteit van de hedendaagse gemeenschap, waaronder voornamelijk de economische vereisten, de wanordelikheden door oorlogen en politieke omwentelingen tweegebracht, de veroveringen van de mens met behulp van de techniek en van de wetenschappen op de macht van de natuur, welke slechts door een groepering van de individuele krachten konden verwezenlijkt worden (2), een overwegende invloed hebben doen gelden.

John Stuart Mill, kampioen van de liberale leer, had ook op het einde van zijn leven moeten toegeven dat dergelijke verschijnselen, het optreden van de groep en de reglementering van de staat het noodzakelijk maakten de gestrengheden der natuurlijke wetten te milderen.

Alvorens overigens de sociale ordening namens de rechten en de onafhankelijkheid van het individu af te keuren of zelfs te veroordelen, dient zorgvuldig en nauwkeurig nagegaan of deze ordening tenslotte toch niet de waardigheid van de mens, zijn rechten en vrijheden niettegenstaande de gemeenschappelijke vereisten, geëerbiedigd en beschermd heeft. Wij zullen trouwens straks aantonen dat te dien opzichte dikwijls optimistische vaststellingen mogen gedaan worden.

Recht spreken is thans een uiterst kiese en oneindig moeilijke opdracht geworden, welke geen vergelijking meer kan doorstaan met deze welke aan de rechter van de vorige eeuw toevertrouwd werd.

Dit is het onvermijdelijk gevolg van de snelle wijzigingen welke ons maatschappelijk leven heeft ondergaan, van de talrijke nieuwe sociale ordeningen, van het gelijktijdig bestaan van de principes van het liberalisme en deze van het socialisme, van de medewerking welke de wetgever thans meer dan ooit vanwege de rechter vergt, daar hij door een algemene en onpersoonlijke reglementering niet meer de gepaste oplossingen kan geven aan talrijke vraagstukken, en hij derhalve de rechter steeds voor nieuwe en kiese opdrachten stelt, medewerking welke overigens meer en meer gevergd wordt om talrijke leemten in de wetgeving te vullen en de wetten aan onvoorzienbare toestanden aan te passen, zodat de rechter dagelijks een scheppingsrol toegewezen is waardoor hij vaak voor kiese en zelfs gevaarlijke keuzen wordt gesteld.

Ik heb derhalve gedacht dat de hedendaagse rol van de rechter het gepaste voorwerp zou kunnen uitmaken van een inleiding tot een leergang in de encyclopedie van het recht.

Het zal mijn bedoeling zijn bedoelde rol, op bondige wijze, binnen enkele gebieden, eerst op dit van het publiek recht en vervolgens op dit het privaatrecht, te schetsen.

Wanneer wij de door de georganiseerde meerderheid van het soevereine volk bestelde wetgeving beschouwen, die nu eens het hoofd heeft te bieden, niet zelden in een koortsachtige atmosfeer, aan de meest dringende vraagstukken van economische, financiële, internationale of supranationale aard, en dan weer gedreven wordt door de electorale noodzakelijkheid voldoende te schenken aan zekere klassen of groepen van burgers die in de politieke aangelegenheden een niet te onderschatten macht vertegenwoordigen, zouden wij kunnen geneigd zijn te denken dat het individu onvermijdelijk vergeten is; dat zijn belangen, zijn rechten, zijn onbetwistbare waardigheid uit het oog verloren worden en gevaar lopen te verdwijnen.

Deze pessimistische beoordeling van onze hedendaagse maatschappij verantwoordt zich nochtans geenszins in ons land, noch in de andere politieke gemeenschappen welke door dezelfde beschaving als de onze beïnvloed en doordrongen werden.

Reeds in 1928 had de heer P. de Harven in zijn meesterwerk aangaande de algemene strekkingen van het Belgisch burgerlijk recht onderlijnd, dat niet kon beweerd worden dat onze maatschappij door de socialisatie volledig overweldigd of overmeesterd werd, maar dat integendeel onze wetgeving en onze rechtspraak de noodzakelijkheid van de individuele autonomie hadden ingezien (3).

In enkele scherpzinnige bewoordingen had hij de volstreekte noodzakelijkheid beklemtoond — in het belang van de maatschappij — van de volmaking van het individu, van de vrijwaring zijner vrijheid en waardigheid.

De macht van deze individualistische strekking werd door de drang van de socialistische vereisten of wet-

gevingen geenszins ontzenuwd, integendeel, zij drong zich aan de wetgevers en zelfs aan de grondwetgevers op. Men stelt zelfs vast dat, dikwijls op bevel of ten minste met de goedkeuring van de wetgever, het individualisme een nieuwe steun bij de rechters gevonden heeft.

Indien wij echter een oogopslag werpen op de recente evolutie van het publiek recht, stellen wij weliswaar vast dat door de nieuwe grondwetten sociale rechten in het leven geroepen worden, dat groepen rechten verkrijgen (4), dat een staat, zoals Duitsland, alhoewel hij een democratisch stelsel aannam, nochtans autoritaire principes in het leven geroepen heeft, zoals de mogelijke ontbinding van politieke partijen (5) of de ontzetting van al de «Grundrechten» aan de individuen toegekend, wanneer deze laatste «het grondwettelijk liberaal en democratisch regiem» bekampen (6).

De regering van Nederland heeft ook in een wetsontwerp, ingediend op 31 Januari 1950 (7) (in uitvoering van het nieuw artikel 196 van de grondwet) in *vredestijd* voorgesteld — een nieuwe rechtsregeling die de voornaamste subjectieve rechten der individuen, alhoewel door de grondwet gewaarborgd, onder de vrije macht van de regering zou plaatsen.

Het is mijn taak niet deze «nieuwigheden» te beoordelen.

Te dezen wens ik slechts te onderlijnen dat de voormelde tendenzen in evenwicht gehouden worden of ten minste verzacht worden door de individualistische vorderingen en ook door de beperkingen welke de collectiviteit — langs het Parlement om — aan haar bevoegdheden heeft moeten toelaten en welke gepaard gaan met de aangroei der machten van de rechters onder wier bescherming de individuen dikwijls geplaatst worden.

De Franse grondwet van 1875 had de beroemde «verklaring van de rechten van de mens» niet meer vermeld. Deze van 1946 heeft ze opnieuw bovenaan haar tekst geplaatst. Zij heeft, te recht, sociale rechten erkend, namelijk het recht van staking, maar de hoven en rechtbanken hebben begrepen dat het individu door een onbeperkte almacht van sociale groepen niet mocht verpletterd worden. Dezelfde grondwet heeft ook door de oprichting van de «Conseil supérieur de la magistrature» de rechters verlost van het gezag van de uitvoerende macht.

Ten tijde van de zuiver en uitsluitend individualistische wetgeving hebben de rechters het begrip «rechtsmisbruik» in het leven geroepen om namelijk de «economisch zwakken» te beschermen ten opzichte van degenen die fortuin, goederen en macht, met de hieraan gepaard gaande rechten, bezaten.

De toestand is nu dikwijls omgekeerd en het zijn de individuen met hun «rechten» die tegen de misbruiken van economische of sociale groepen, samengesteld uit «zwakken», dienen beschermd. Daarom ook hebben de Franse rechters het reeds oud begrip «rechtsmisbruik» gebezigd om de nijveraars, de handelaar te vrijwaren tegen de onnodige overdreven of on gepaste uitwerkselen van het grondwettelijk sociaal recht van staking, aangewend door de georganiseerde werklieden of bedienden (8).

De grondwetten van Ierland (9), van Italië (10), van de Federale Republiek te Bonn (11), van de Duitse Länder (12), hebben het voorbeeld van de Verenigde Staten van Noord-Amerika gevolgd en hebben het toezicht van de grondwettelijkheid der wetten aan de rechters toevertrouwd.

Zoals de heer professor De Page het reeds in 1939 verklaarde (13), is de rechterlijke macht, in onze

landen van oude en geëvolueerde beschaving, op weg om haar traditionele opdracht te vervullen. De regeerders, onder de invloed van de gedachten van het « recht » en van de gerechtigheid, beseffen thans dat een « zelfbeperking », zoals Jellinek <sup>(14)</sup> het aanpreekt, niet volstond en niet van aard was om een sociaal evenwicht te bewerkstelligen en in het bijzonder de waardigheid van het individu te vrijwaren.

De rechten van de enkelingen hebben trouwens door deze nieuwe grondwetten een wezenlijke bescherming bij de rechters gevonden.

Wellicht heeft de Duitse grondwet het individu door de twee zoëven reeds aangestipte autoritaire principes bedreigd; maar vermits de rechter alléén bevoegd is om de ontzetting der rechten of de ontbinding van een politieke partij uit te spreken, bestaat er voor het individu de grootste kans dat deze sancties van hun doeleinden niet zullen worden afgeleid en dat hij steeds de gelegenheid zal hebben zijn verdediging voor te dragen.

Engeland bezit noch geschreven grondwet, noch een andere wettekst welke de essentiële rechten van het individu uitdrukkelijk beschermt.

De wetgevende macht is derhalve theoretisch almachtig en wordt door geen enkele andere macht of overheid beperkt. Niet geschreven maar steeds levendige principes, de openbare mening, thans nog door het bewustzijn van de waardigheid van het individu sterk beïnvloed, en tenslotte de rechters, zijn in de toepassing van de nieuwe wetten <sup>(15)</sup> steeds de beschermers van het individualisme gebleven. Weliswaar zijn deze laatste vaak te ver gegaan en hebben ze dientengevolge soms een achteruitgaande houding aangenomen, maar desniettemin blijvend ze de noodzakelijke rem tegen het overdreven euvel van de collectivistische tendensen.

Terwijl gedurende de XVIIIe eeuw, tijdperk van het liberalisme, de regering van de jonge Pitt of van de Tories na 1815, dikwijls de historische waarborgen van de « habeas corpus act » geschorst hebben, heeft Groot-Brittannië nochtans, gedurende de somberste dagen van de laatste oorlog, wanneer de ganse natie op de grootste krachtspanning van haar geschiedenis moest beroep doen om zich tegen vernieling en verdwijning te vrijwaren, de waardigheid van het individu niet uit het oog verloren en heeft het voornoemd rechtsmiddel — alhoewel zijn oorspronkelijke doelmatigheid in een zekere mate verminderd werd <sup>(16)</sup> — steeds geëerbiedigd en heeft het ook geweigerd de burgers, zelfs deze die de uitwendige veiligheid van de staat hadden gekrenkt <sup>(17)</sup>, aan de gewone rechters te onttrekken.

De staat zowel in België als in Groot-Brittannië en in Noord-Amerika, heeft onophoudend nieuwe verantwoordelijkheden op zich genomen en de initiatieven, alsmede de wilsautonomie van het individu beperkt.

Bij deze volkeren diende het individu ten overstaan van de drang van de collectiviteit, zijn tegengif, zijn compensatie te bekomen. Dit geschiedde ook.

De traditionele immuniteit van de staat in Groot-Brittannië en in Amerika, zowel in contractuele als in quasi-delictuele aangelegenheden werd in 1946 en in 1947 afgeschaft <sup>(18)</sup>.

De staat werd volkomen aan de « rule of law » <sup>(19)</sup> onderworpen en de individuen vonden andermaal de bijstand van de rechters om ze tegen de collectiviteit te beschermen.

De rechtspraak van het Hof van Verbreking van 1920, deze van de Hoge Raad der Nederlanden waren van doorslaggevend belang in gelijkaardige aangelegenheden.

Onze wetgever zelf heeft, te recht, geoordeeld dat de steeds aangroeiende bevoegdheden en opdrachten van de staat een nieuwe waarborg ten gunste van de individuen rechtvaardigde; te dien einde werd de Raad van State op 23 December 1946 tot stand gebracht.

Deze nieuwe instelling, toevertrouwd aan administratieve magistraten, die sinds vijf jaar bewezen hebben dat zij het vertrouwen van de natie volkomen waardig waren, heeft het optreden van de staat of van de administratieve overheden binnen het strakke kader van de wet vastgelegd, en derhalve ook hier « the rule of law » doen zegevieren en meer dan eens de onvervreembare voorrechten van de individuen duidelijk bepaald en meteen beschermd. Het weze toegelaten te dezen slechts de arresten aan te stippen welke ofwel de wezenlijke rechten van het individu ambtenaar ten opzichte van het bestuur, ofwel de vrijheid van de geneesheer ten opzichte van de aanspraken en de inmengingen van zijn corporatie of orde <sup>(20)</sup> <sup>(21)</sup> bepaald en tevens beschermd hebben.

Het volkenrecht heeft eveneens sinds de twee laatste wereldoorlogen een niet te onderschatten rol vervuld in de erkenning en zelfs de bescherming van de morele waarden en van de rechten van het individu.

De oude opvattingen werden prijsgegeven en de enkeling wordt thans als een rechtssubject van het volkenrecht aangezien <sup>(22)</sup>. Mirkine-Guetzevitch schrijft met recht : « ... dès cette époque naît le souci d'organiser la protection internationale des droits de l'homme, c'est là le véritable idéal humanitaire qui tend de faire de l'homme un véritable citoyen du monde » <sup>(23)</sup>.

Deze bezorgdheid van de gemeenschap der naties is tot plechtige uiting gekomen in de algemene verklaring van de rechten van de mens, welke door de algemene vergadering van de Verenigde Naties op 10 December 1948 afgekondigd werd.

Bedoelde verklaring heeft weliswaar de waarde noch van een wet noch van een verdrag, maar haar inhoud dient door de rechter in aanmerking genomen om onze wetten aan te vullen of te verklaren en om de bedoelde rechten te erkennen, in zover althans ons positief recht dit niet duidelijk zou verbieden <sup>(24)</sup>.

Deze gedragslijn werd onlangs door de burgerlijke rechtbank te Kortrijk op gepaste wijze gevolgd <sup>(25)</sup>.

De rechtbank heeft met recht de uitwerkingen van een Poolse wet van de hand gewezen, daar ze aan haar onderdanen verbod oplegde aan hun nationaliteit te verzaken om een vreemd staatsburgerschap (namelijk het Belgische) te kunnen verwerven. Om deze beslissing te rechtvaardigen werd en de bedoeling van onze wetgever en de bepalingen van artikel 15, 3° van de algemene verklaring ingeroepen. Bedoeld artikel bepaalt inderdaad dat niemand willekeurig mag beroofd worden van het recht om van nationaliteit te veranderen.

Dit oppervlakkige en summier overzicht van het publiek recht laat ons toe de toestand van het individu en de opdracht van de onafhankelijke rechter door een vergelijking te waarderen.

In de landen waar, onder de druk van dezelfde economische, internationale of technische factoren, de machten en bevoegdheden van de staat onophoudend vorderingen dienden te maken, doch waar nochtans, bij gemis aan het kostbaar erfdeel van een eeuwenoude beschaving, het individu slechts een gedeelte, een nummer van de groep was, werden weliswaar in het publiek recht <sup>(26)</sup> zekere rechten aan de enkelingen gegeven, doch slechts in verhouding met de diensten welke zij, hiermede aan de gemeenschap of aan een bepaalde klas hiervan kunnen verlenen en die rechten

kunnen overigens steeds door een eenvoudige wet of zelfs door een ambtenaar afgeschaft of beperkt worden.

In onze landen, integendeel, bekomt en verkrijgt de groep, de collectiviteit, de rechten en mogelijkheden welke wellicht te lang op zich hebben laten wachten, maar deze rechten gelden in het voordeel van het individu — *van al de individuen* — wier volledig welzijn het doeleinde is van de sociale organisatie en de sociale vooruitgang. Hierdoor dient de blinde en zware macht van de groep beperkt en geremd te worden. De grondwetten laten de regering van het recht toe te zegevieren.

De veroveringen door het individu verwezenlijkt en de toenemende erkenning van zijn waardigheid, wordt nog op kenschetssende wijze door de evolutie van de strafvordering sinds 1808 bewezen.

Men weet dat ons Wetboek van Strafvordering een geheim en inquisitoriaal voorbereidend onderzoek voorgeschreven heeft. Wetteksten hebben geleidelijk rechten en waarborgen aan de verdachte verleend (27), de rechtspraak heeft meer en meer de « rechten » van de verdediging uitgebreid en beschermd, de gewoonten van de onderzoeksrechters en van de magistraten van het parket op voortdurende wijze het geheim van het onderzoek getemperd en de vrijwillige medewerking van de verdachten en van zijn raadsman aangemoedigd (28).

Meerdere landen hebben het oude stelsel van het geheim onderzoek afgeschaft en vervangen door een nieuwe progressieve rechtspleging, waarin de rechten en belangen van de verdachte gevrijwaard zijn (29).

Sinds 1901 werden in België wetsvoorstellen bij de Wetgevende Kamers ingediend (30) en de beste juristen van de universiteiten, het parket, de balie en de openbare besturen hebben deze hervorming sinds de vorige eeuw aangemoedigd (31).

Wanneer een nieuwe wetenschappelijke ontdekking blijkt in de strafvordering nuttig te kunnen toegepast worden, om de waarheid gemakkelijker na te vorsen en meteen het sociaal belang beter te behartigen, door de gemeenschap doelmatiger tegen de plaag der misdadigheid te beschermen, zal nochtans onmiddellijk door al de juristen en ook door de openbare opinie eensluidend tegen het aanwenden van dit wetenschappelijk middel geprotesteerd worden, wanneer de morele of fysische integriteit van de verdachte of zijn volledige vrijheid er in de geringste mate zou kunnen door aangetast of verminderd worden (32).

Wij mogen hier besluiten : de hedendaagse evolutie van het publiek recht wijst op een gezonde en geruststellende neiging, die ten bate komt van de waardigheid van het individu.

De onafhankelijke rechters en de andere juristen zien hun verheven opdracht van de bescherming van de individuen, van hun materiële en morele waardigheid, belangrijker en doeltreffender worden.

\* \* \*

Professor Boulanger schrijft te recht : « Si le droit est autre chose et plus que l'art de résoudre des cas litigieux au moyen d'une technique appropriée, il est régi par des principes » (33).

De principes kennen en ontdekken was in 1804 en zelfs gedurende een groot gedeelte van de vorige eeuw niet moeilijk; deze beginselen waren trouwens de toepassing van een wel bepaald maatschappelijk stelsel : het liberalisme, doordrongen van morele en rationele strekkingen, aangepast aan onze beschaving : burgerlijke gelijkheid, laïciteit, vrijheid van handel, nijverheid en arbeid, contractuele wilsautonomie, private eigendom, enz.

Thans kan deze geruststellende constataatie voorzeker niet meer gedaan worden !

Welke verwarringen stellen wij niet vast wanneer wij de ontzaglijke wetgevingen van deze laatste vijftig jaar beschouwen? Welke onduidelijkheden, tegenstrijdigheden, leemten, wanneer wij een bepaalde wet of een bepaald reglement onderzoeken.

De opdracht van de rechter wordt des te moeilijker en kieser, maar des te verhevener is de rol die hij te vervullen heeft.

Ik zal voorzeker van de wetgever geen kwaad spreken indien ik hier herhaal wat zo dikwijls reeds gezegd werd : de nieuwe wetten zijn steeds in toenemende mate door het parlement aangenomen om het hoofd te bieden aan uitzonderlijke of tijdelijke omstandigheden, de Kamers worden door de tijd en door de noodwendigheden, zoals de heer de Harven het schreef, « affolées » (34), de leden van de Wetgevende Kamers worden door aanzienlijke groepen of categorieën van burgers aangezocht hun bijzondere belangen of voorrechten in wetten te erkennen en in rechten om te zetten : zij worden daartoe gedreven door beschouwingen eigen aan ons politiek stelsel (35). Al te dikwijls dient er betreurd te worden dat algemene principes of richtlijnen in deze nieuwe wetten vruchteloos zouden gezocht worden; het gebeurt ook dat zonder het inzicht te hebben de bestaande juridische principes of regels te wijzigen, de wet er zich op steunt, doch zonder ze vooraf grondig ingestudeerd te hebben, zodat zij derhalve vaak deze principes onvrijwillig schendt.

Deze toestand verdubbelt en bemoeilijkt de taak van de rechter : hij moet de leemten aanvullen, de principes toetsen, de tegenstrijdigheden verklaren, aanpassen of verbeteren.

Wanneer hij nu het geheel van de wetgeving van de laatste vijftig jaren in een samenvattende oogopslag beschouwt en ook de huidige sociale verschijnselen onderzoekt, stelt hij onmiddellijk nieuwe grondbeginselen vast en ontdekt hij dat ideële krachten ontsproten zijn en zich spontaan ontwikkeld hebben, ik bedoel namelijk : de drang naar de economische gelijkheid, de druk van de arbeid op het kapitaal, de bescherming van de zwakken, de socialisatie der goederen, de betrekkelijkheid van de subjectieve rechten, de reglementering van handel, nijverheid, hand- of geestesarbeid, de opgelegde en nauwkeurig vooraf bepaalde overeenkomsten, de wijziging van het klassiek aansprakelijkheidsbegrip, de klasse- of groepwetgeving.

De zakenman, de industrieel, de handelaar of de bediende die dagelijks voor rechtsvraagstukken komt te staan, zelfs indien hij een technische rechtsvorming ontvangen heeft, zal zich onvermijdelijk ten opzichte van ons huidige rechtstelsel een zonderlinge mening vormen, indien hij — zoals het bijna steeds het geval is — niets anders dan deze nieuwe wetgeving kent.

De jurist, de rechter nochtans, dient een andere kijk op bedoeld stelsel te hebben. Hij weet of dient te weten dat aan de grondslag van de nieuwe wetgeving en ook boven en rondom haar, onze oude publieke en private rechten met hun algemene en bijzondere principes, steeds voortleven en in talloze aangelegenheden dienen in aanmerking genomen.

Weliswaar werden zij dikwijls van het een of het ander gebied teruggedreven, en werden zekere onder hen uitdrukkelijk ingetrokken of gewijzigd of door de rechtspraak aan nieuwe toestanden aangepast, maar nooit echter hebben de werkelijke hoofdbeginselen van hun toepassingskracht verloren, vermits ze door de wetgever noch uitdrukkelijk noch stilzwijgend afgeschaft werden en hun verdwijning door het sociaal geweten nimmer gewenst werd.

Slechts wanneer de rechter volkomen bewust is van deze toestand zal het hem mogelijk zijn, zijn verheven opdracht te vervullen.

Professor Boulanger schreef dat de aanstaande juristen geplaatst tussen deze beide krachten: de nieuwe wetten enerzijds en de principes van de oude wetboeken anderzijds, gevaar lopen op onvolmaakte wijze te worden opgeleid daar: « un nouveau divorce risque (d'ailleurs) de se créer entre le Palais et l'école: les professeurs de droit construisent leur exposé sur les principes du Code; les praticiens doivent s'engager dans le labyrinthe des lois nouvelles où ils ne retrouvent plus les principes » (36).

De programma's van de Belgische rechtsfaculteiten en de ervaring en het plichtbesef van onze professoren, laten ons toe te verklaren dat een dergelijk gevaar volkomen hersenschimmig is.

Onze doctors in de rechten dienen gewapend te zijn om de kiese en moeilijke opdracht van de hedendaagse jurist te vervullen. Maar wij zouden nooit genoeg kunnen aandringen op de noodzakelijkheid zich niet door de nieuwe principes te laten verblinden.

Voorzeker werd door talrijke wetten een groep of klassereglementering in het leven geroepen en werden zekere individuen ten nadele van andere bevoordeeld — en dit was dikwijls noodzakelijk (37). Even zeker is de socialisatie der rechten en goederen aan de gang, maar dit verschijnsel beduidt geenszins dat de individualistische principes, zoals namelijk de burgerlijke gelijkheid, de private eigendom, de vrijheid van handel en nijverheid, de wilsautonomie, de contractuele zekerheid... verdwenen zijn.

Ongetwijfeld werd het begrip « burgerlijke gelijkheid » meer dan eens van zijn werkelijke betekenis opzettelijk of onbewust afgewend om de « sociale gelijkheid » te beogen..., maar dit beduidt geenszins dat de verdwijning van het principe van art. 6 van het B.W. door de wetgever gewild werd.

De nieuwe wetten onderlijnen en voorzien graag in hun lange bepalingen, het « economisch belang », het « sociaal belang », en verzwijgen het individueel recht of belang... dit was namelijk het geval met de wet dd. 7 Juli 1951 die de wetgeving in zake pachtovereenkomsten, gewijzigd heeft (38).

De rechter mag nochtans niet uit het oog verliezen dat de verpachter, de eigenaar, ook subjectieve rechten bezit die niet afgeschaft werden en welke door hem dienen beschermd... ten minste in de mate waarin de wet het niet *uitdrukkelijk* verbiedt.

De socialisatie maakt voortdurend vorderingen... maar toch heeft de wetgever de private eigendom noch willen afschaffen, noch willen onmogelijk maken; integendeel wordt hij dikwijls aangemoedigd en onze gedirigeerde economie wordt op hem gesteund!

De vrijheid van handel en nijverheid wordt meer en meer, om talrijke redenen, beperkt (39) maar zij is nochtans steeds levenskrachtig en de noodzakelijkheid van haar eerbiediging werd meermalen door het Hof van Verbreking en de Hoven van beroep uitgeroepen.

Andere redenen nog vermeederen en bemoeilijken de opdracht van de rechter: ik bedoel de steeds toenemende gebieden waarin de wetgever zijn onmacht bekent om algemene gedragsregels uit te vaardigen en daarom de medewerking van de magistratuur vraagt (40) (41) en tevens de omstandigheden waarin de rechter misschien meer en meer beroep zal moeten doen op de billijkheid.

De heer professor Roubier schreef onlangs: « Ce pouvoir d'équité fonctionne tout naturellement dans ces sociétés comme celles de notre ancienne monarchie française, qui n'admettaient pas l'égalité juridique

des personnes devant la loi: qui croyaient que les individus sont toujours dans une situation inégale » (42).

De vraag dient gesteld of wij niet in vele gevallen tot een gelijkaardige ongelijkheid vóór de wet teruggekeerd zijn. Zouden de rechters derhalve niet meer aangezet en zelfs moeten verplicht worden de conflicten aan billijkheidsbegrippen te toetsen?

De talrijke bijzondere wetten, welke na de oorlogen de huurovereenkomsten geregeld hebben of nog meer de verhoudingen tussen huurders en verhuurders op gebiedende wijze vaststelden, hebben ontegenzeggelijk ongelijkheden vóór de wet tot stand gebracht vermits de huurders, ten nadele van de eigenaars, een bevoorrechte wettelijke toestand verkregen hebben.

Kunnen in dergelijke omstandigheden de onbegrensde verplichtingen aan de verhuurders door artikel 1720 B.W. opgelegd en welke hun rechtvaardiging in de vrije overeenkomst vinden, steeds door de rechter gesanctionneerd worden?

Kunnen onze billijkheidsgevoelens toelaten dat een eigenaar, die een jaarlijkse huurprijs van 20.000 fr. ontvangt, en die de aanwezigheid van een derde in zijn goed niet wenst maar moet dulden, zou kunnen verplicht worden herstellingswerken voor 100, 200.000 frank uit te voeren? Talrijke Franse vonnissen en arresten hebben deze vraag ontkennend beantwoord (43).

Maar waar ligt de juridische oplossing welke aan dit vraagstuk dient gegeven? Sommige vonnissen hebben verkeerdelijk de « overmacht » ingeroepen (44).

Misschien zou men best beroep doen op billijkheidsprincipes, of nog op de bepalingen van art. 1134 al. 3 van het B.W. of beter nog op de gepaste aanwending van het begrip « oorzaak » zoals meerdere vonnissen (45) het onlangs gedaan hebben.

In de huurtoestanden door de wet opgelegd staan de verminderde of verzachte verplichtingen van de huurder vaak niet meer in evenredigheid met deze welke de eigenaar steeds zwaar belasten; de wederzijdse prestaties stemmen niet meer overeen; de oorzaak van de zagezegde overeenkomst is bedenkelijk aangestast.

Ik zou hier dit vlugge overzicht aangaande de moeilijkheden spruitend uit de interpretatie van de nieuwe wetgeving mogen beëindigen.

Ik zou nochtans, zodoende, een m.i. wezenlijke beschouwing verzwegen hebben.

De hoofdbeginselen van ons burgerlijk recht dienen weliswaar gevrijwaard en niet uit het oog verloren te worden, maar ze dienen dikwijls aangepast aan de grondige wijzigingen welke onze maatschappij ondergaan heeft.

Het principe van de wilsautonomie en van de zekerheid en stabiliteit der overeenkomsten (pacta sunt servanda) kan in botsing komen met de huidige noodzakelijkheid, de duidelijke en gekenmerkte economische ongelijkheden te beschermen.

Het is trouwens een sociaal feit, waarvan de rechter niet mag onwetend blijven, dat talrijke financiële of economische almachtige instellingen ontstaan zijn, dat zij over feitelijke of wettelijke monopolies beschikken, dat in de menigvuldige overeenkomsten welke zij dagelijks met de particulieren sluiten — dikwijls op basis van de principes van het burgerlijk recht — zij hun wet d.w.z. de bepalingen door hen zelf opgesteld en gekozen, opleggen. Ik bedoel de toetredingscontracten.

Welke is de houding van de rechtspraak ten opzichte van deze contracten welke in 1804 onbekend waren?

Zoals professor de Harven in zijn volledig en

scherpzinnig onderzoek van deze toestand schrijft de rechter kent de toetredingscontracten niet, hij kent niets anders dan het contract en de juridische gelijkheid der partijen (46), *pacta sunt servanda*.

Princiepelijk mogen wij deze houding en de vrijwaring van deze gezonde en wezenlijke principes volstrekt niet afkeuren. De stabiliteit der rechtsverhoudingen dient beschermd; zij is een noodzakelijk element voor het sociale welzijn en ook in het algemeen, voor de individuele belangen. Zij dient meer en meer gevrijwaard ten opzichte van de talrijke aanslagen welke er door de moderne wetgeving tegen gepleegd worden.

Wij mogen nochtans niet te absoluut zijn.

Er zijn inderdaad meerdere gevallen waarin de medecontractant van de machtige instelling slechts over een schijnbaar vrije wil beschikt heeft, wanneer hij, de dikwijls lange en ingewikkelde overeenkomst ondertekende. In dergelijke gevallen wordt een verzachting van de toepassing van het principe door de gerechtigheid duidelijk vereist.

Professor De Page heeft om dit verschijnsel en deze toestand te kenmerken de gepaste woorden gebezigd: « Men vermag niets tegen de waarheid... het gematigde optreden van de rechter heeft zich steeds met de meeste glans veropenbaard in de tijdperken van economische en sociale wijzigingen waarin de evolutie nog niet tot voldoende rijpheid gekomen was, opdat de wetgever met de gewenste behendigheid zou kunnen optreden » (47).

\* \* \*

Meerdere juristen en humanisten hebben in de loop van deze laatste jaren aan de wetgever en aan de rechters herinnerd dat, in een wereld zoals de huidige, waar de economische noodwendigheden een gevaarlijke neiging vertonen om een soort van determinisme op te leggen, dat de wilsautonomie gevaarlijk bedreigt, het voor hen een gebiedende plicht is de waarde en het bestaan van de morele begrippen waarmee onze beschaving doordrongen is te vrijwaren en te beschermen (48).

De juristen zijn thans meer dan ooit, de beschermers der voornoemde principes welke ten grondslag liggen aan de waardigheid van de mens en aan het algemeen morele en materiële welzijn. Zij dienen de stevige hinderpalen te zijn waartegen alle pogingen tot verlaging van ons zedelijk patrimonium onvermijdelijk moeten te pletter lopen.

De man der wetenschap beoogt het fysische en materiële welzijn van de mens; de jurist en de moralist streven weliswaar ook, ten minste onrechtstreeks, naar dezelfde doeleinden, maar hoofdzakelijk nochtans naar onstoffelijke en morele voldoeningen: de waardigheid van het individu, zijn gevoelens, de onafhankelijkheid, de verruiming en de opheldering van zijn gedachten en van zijn verstand.

De rechters hebben, over het algemeen deze opdracht, gewetensvol en met vrucht vervuld. Zij werden nochtans meer dan eens verblind door sommige verderfelijke en schadelijke tendenzen welke zich omwille hunner *schijnbare maar niet* werkelijke voordelen of gemakkelikheden, opdringen, alhoewel ze nochtans door het gezond en algemeen sociaal geweten afgekeurd zijn.

Het is dit sociaal verschijnsel, waartegen zich een reactie opdringt, dat ik, in enkele woorden, wens te kenschetsen.

De morele principes hebben dikwijls het grootste en het meest vruchtbare onthaal in de gebieden van de aquiliaanse aansprakelijkheid en van de contracten verkregen.

Het einde van de XIX<sup>de</sup> en de XX<sup>e</sup> eeuw hebben

tengevolge van de nijverheids- en handelsconcentratie, en ten gevolge van de noodzakelijke groepering van de menselijke energien, om met de hulp van de techniek, de natuurlijke en materiële krachten meester te worden, de individuen meer en meer samengebracht.

Deze toenadering alsmede de nieuwe menselijke bedrijvigheden en de complexiteit van de samenleving hebben onvermijdelijk de wederzijdse rechten en plichten vermeerderd en verfijnd. Het probleem dat de heer Savatier zo passend betiteld heeft « la promiscuité » (49) is « generator » van dit nieuw sociaal verschijnsel.

De sociale moraal heeft zich spontaan en automatisch aan deze nieuwe toestand aangepast.

De rechtbanken hebben ook deze hoofdzakelijke en gepaste gegevens gevolgd en gesanctioneerd.

Deze taak is uiterst kies en ingewikkeld, zoals de heer Van Rijn het onlangs nog vaststelde: hij schreef: « à ce problème il n'est évidemment aucune solution absolue et c'est la tâche infiniment délicate des juges que de déterminer dans chaque litige, où s'arrête le droit de la victime et si l'auteur du fait dommageable avait le droit d'accomplir ce fait » (50).

Dezelfde drang naar een verheven moraliteit heeft, zoals de heer de Harven het ons aangetoond heeft, onze magistratuur aangezet, in de contractuele aangelegenheden, de bepalingen van het burgerlijk wetboek betreffende de oorzaak (artikelen 1131 tot 1133) op vrije wijze toe te passen om alle uitwerkselen van de wilsuitingen die onverenigbaar zijn met de zedenleer en de sociale gevoelens te niet te doen (51).

De wijzigingen en ontwikkelingen van de sociale betrekkingen hebben de rechters insgelijks er toe gebracht het pretoriaans begrip van het « rechtsmisbruik » in het leven te roepen, ten einde de zelfbeperking van de individuele gedragingen en het solidariteitsbesef, verbonden aan een verheven ideaal der menselijke handelingen, in het recht op te nemen. Dit nieuw principe heeft, zoals professor Ripert het onlangs verklaarde: « introduit une moralité supérieure dans la vie sociale et peut être justement défendu » (52). Om reden van zijn kiesheid en van zijn oneindig veranderlijke toepassingsmodaliteiten kan dit principe trouwens slechts door de rechtspraak gevormd en bewerkt worden; de wet zou hiertoe onmachtig zijn (53).

Maar zoals de gezonde wasdom van een kostbare rozenstruik door de ervaren hovenier, tegen de gretige en machtige verwildering voortdurend dient gevrijwaard, zo ook moet de rechter de ontwikkeling van het begrip van het misbruik van recht beschermen tegen de verraderlijke stromingen die het levensgevaarlijk bedreigen en die meteen de onzedelijke neigingen en de degradatie van het individu begunstigen.

Bedoeld begrip heeft zich trouwens laten aantasten door egaliserende strekkingen die de individuen van alle rechten wensen te beroven, wanneer hun daden tegenstrijdig zouden kunnen bevonden worden met een onbepaald en vaag « sociaal belang ». Zodoende wordt het individuele recht eerst ontwapend om uiteindelijk genegeerd te worden en te verdwijnen.

Het individu van zijn rechten beroven, zijn verlangen tegenhouden persoonlijk iets te bezitten, is hem ontmoedigen; het is vruchteloos onvergankelijke en noodzakelijke instincten te willen bekampen en hierdoor zal niet alleen « slecht » recht ingevoerd worden, doch eveneens een « factor » van voorspoed en van vooruitgang ondermijnd worden en derhalve de gehele gemeenschap ook gekrenkt worden.

De rechter mag hier niet passief blijven en zich niet beperken tot het louter aanvaarden van deze stro-

mingen. Hij dient integendeel te reageren en bedoelde tendenzen uit te roeien.

De wijzigingen welke in de toepassing van het burgerlijk recht betreffende de aquiliaanse aansprakelijkheid aangebracht werden en welke gewenst en door de rechtspraak soms begunstigd worden, dienen insgelijks de bijzondere waakzame aandacht van de rechter te weerhouden.

Men kan voorzeker niet betwisten dat de thesis van het risico, het stelsel door de heer Procureur-generaal P. Leclercq voorgesteld, het voorstel van de heer Procureur-generaal Bekaert<sup>(54)</sup> en de grondige wijzigingen welke in het wederzijds toepassingsgebied van de artikelen 1382 en 1383 par. 1 van het burgerlijk wetboek door de Franse rechtspraak aangebracht werden, hoofdzakelijk of ten dele ingegeven werden door de gezonde en lofwaardige bekommernis de toestand van de slachtoffers van de opgelopen schade te verbeteren of te vergemakkelijken.

Het is derhalve begrijpelijk en zelfs uiterst verdienstelijk dat vooraanstaande juristen, zich ingespannen hebben om enerzijds de slachtoffers vrij te stellen van het door het burgerlijk wetboek opgelegd en moeilijk bewijs van de fout, oorzaak van de schade, en anderzijds om de verplichtingen de schade te vergoeden, steeds strenger en talrijker te maken.

Maar dergelijke bekommernissen en doeleinden welke bij ons het toepassingsgebied van de artikelen 1382 en 1384 par. 3 oneindig uitgebreid hebben en welke in Frankrijk het belang van de «schuld» als rechtvaardiging der verplichting de schade te vergoeden steeds onbelangrijker en zelfs onbestaande hebben gemaakt (nieuwe interpretatie van art. 1384 par. 1), hebben voor de gemeenschap kennelijk nadelige gevolgen met zich gebracht.

De toenemende verscherping der strengheid in de beoordeling der foutieve gedragingen van de individuen en de bescherming, door de rechtbanken verleend, niet alleen aan *rechten* maar ook van ontelbare en dikwijls betwistbare belangen<sup>(55)</sup> zijn trouwens van aard om de initiatieven, de bedrijvigheden der mensen angstvallig te maken of te stremmen en derhalve de vooruitgang en de voorspoed waarvan onze gemeenschap zou dienen te genieten, lam te leggen.

De overdreven welwillendheid der rechtbanken ten opzichte van de aanspraken op schadevergoeding, gesteund op zogezegde «morele schade» verlaagt dikwijls de sociale moraal door toe te laten dat uit de fijnste gevoelens munt zou geslagen worden<sup>(56)</sup>.

De wijzigingen aangebracht aan de principes van de burgerlijke aansprakelijkheid bevoordelen insgelijks een nieuwe en rampzalige geest: de onverschilligheid ten opzichte van de schade en de ongelukken berokkend aan zijn evennaaste. Bewust van de onvermijdelijke sanctie waaraan *al* zijn gedragingen — objectief al dan niet foutief — blootgesteld zijn, is het te vrezen dat het individu er zich niet meer zal om bekommeren en zijn geweten zal geruststellen door zich door verzekeringscontracten te laten dekken.

De oneindige uitbreiding van de aansprakelijkheid van de meester en de aansteller voor de fouten door hun dienstboden of aangestelden bedreven, is ook van aard om onze maatschappij een amorele en nadelige geest in te blazen.

De aangestelden worden trouwens in onze hedendaagse sociale organisatie talrijker en talrijker; iedereen maakt geleidelijk deel uit van een machtige economische groep.

De huidige interpretatie en toepassing van art. 1384, alinea 3 van het B.W., maakt dat de gevolgen van de fouten van al deze individuen, door bedoelde groepen

te werk gesteld, onvermijdelijk ten laste van deze laatste vallen.

Het valt te vrezen dat deze toestand een geest van onverantwoordelijkheid zal bevoordelen en derhalve ook een onverschilligheid ten opzichte van de schade aan derden berokkend en een soort determinisme in de hand zal werken.

Vooraanstaande Franse rechtsgeleerden<sup>(57)</sup> <sup>(58)</sup> hebben ook de huidige toepassing van art. 1384 par. 1 (aansprakelijkheid voor de schade door de zaken veroorzaakt), aan een strenge en afkeurende critiek onderworpen.

Men weet trouwens dat in Frankrijk de toepassing van deze bepaling, de beschikking van art. 1382 werkelijk verdrongen heeft en het belang van het begrip «schuld» op zulke wijze ontaard heeft dat de Franse rechtspraak een werkelijk nieuw stelsel in het leven geroepen heeft dat met de thesis van het risico kan gelijkgesteld worden<sup>(59)</sup>.

De professoren Ripert en Savatier verklaren eenparig dat deze omvorming der principes van het burgerlijk recht, bewust of onbewust door de juristen begunstigd en in de hand gewerkt werd omdat zij zich hebben laten misleiden door de steeds toenemende heersende mentaliteit dat de rijken, of de collectiviteit (vertegenwoordigd door al de personen door een verzekeringscontract gedekt) *al* de schaden of kwalen dienden te vergoeden, zelfs indien hun gedragingen onberispelijk geweest zijn.

Onnodig, meen ik het giftig potentieel van dergelijke tendenzen te onderlijnen; het is de klasse-tegenstelling bevoordelen en ook terzelfdertijd een erbarmelijke zedeles aan de gemeenschap geven.

Ik wens nog een derde hedendaagse tendenz te kenschetsen, welke ook van aard kan zijn de rechters in het vervullen van hun opdracht, te misleiden.

Ik bedoel het gezag en het prestige der veroveringen en ontdekkingen van de wetenschap. Zij zijn stellig onze erkentelijkheid en onze bewondering waardig, maar zij mogen de jurist van zijn eigen en bijzondere zending niet afleiden.

De ontdekkingen aangaande de classificatie der bloedgroepen hebben aanleiding gegeven tot de meest verdeelde rechtspraak en rechtsleer<sup>(60)</sup> omtrent de wettelijkheid een persoon in een privaat geding, en in het bijzonder inzake afstamming — te dwingen zich aan een bloedonderzoek te onderwerpen.

Meerdere juristen hebben namelijk de wettelijkheid ervan aanvaard door zich te steunen op de beschouwing dat de burgerlijke stand der personen de gehele collectiviteit en de openbare orde aanbelangde en dat in dergelijke aangelegenheden de partijen dienvolgens verplicht waren de waarheid te spreken: *da mihi verum, dabo tibi jus*.

Alhoewel ik in dit uiterst kiese rechtsvraagstuk geen definitieve stelling wens te nemen, hetgeen trouwens het kader van mijn onderhavige uiteenzetting zou te buiten gaan, meen ik het nochtans gepast het gevaar van dergelijke redeneringen aan te tonen.

De waarheid is ongetwijfeld het voornaamste doeleinde van de wetenschap en ook van het strafproces.

Hetzelfde mag nochtans van de burgerlijke gedingen en in het bijzonder van de burgerlijke rechtspleging niet steeds gezegd worden.

Meerdere voorbeelden kunnen trouwens aangehaald worden, waarin, in burgerlijke zaken de rechter verplicht is de waarheid ter zijde te laten en zijn beslissing op een «fictie» te steunen. Er zijn overigens gevallen en toestanden waarin het overwegend belang van de rechtszekerheid onze wetgeving er toe gebracht heeft de onwaarschijnlijkheid of misschien zelfs de leugen boven de waarheid te verkiezen.

De burgerlijke rechtspleging is overigens op het accusatoir-stelsel gegrondvest.

De beide partijen die op volkomen gelijke voet staan leveren spontaan, vrijwillig en in volle onafhankelijkheid hun wettelijke bewijsvoeringen aan het oordeel van de rechter.

De rol van de rechter in het burgerlijk proces is een «lijdelijke»; die van de strafrechter is een «leiden-de» (61).

De rechter in burgerlijke geschillen dient derhalve, principieel ten minste, genoeg te nemen met de formele waarheid terwijl de strafrechter de materiële waarheid dient na te vorsen.

Dit is waar voor al de burgerlijke gedingen zelfs voor diegene welke de openbare orde aanbelangen, zoals nl. de staat en de bekwaamheid der personen.

Er zijn weliswaar uitzonderingen aan de lijdelijkheid van de rechter; hij mag ten andere van ambtswege een enkwest, een deskundig onderzoek, een afstapping ter plaatse (62), de tussenkomst van een derde bevelen (63); maar die uitzonderingen dienen op beperkende wijze toegepast of ten minste zij kunnen m.i. bezwaarlijk toelaten dat een daad van onderzoek welke de fysieke integriteit of de vrijheid van de persoon van een der partijen krenkt, zou bevolen worden. Zij zouden ook aan de rechter de wettelijke mogelijkheid niet kunnen bieden om de verweerder te verplichten een bewijsmiddel ten voordele van de aanlegger te verschaffen.

In het burgerlijk proces hoeft trouwens de verweerder over het algemeen geen bewijs te leveren. Dit is de taak van de aanlegger.

De spreuk «da mihi veritas, dabo tibi jus» zou m.i. aan een rechter nooit het recht kunnen verlenen een bloedonderzoek aan een partij op te leggen, enkel omdat zulks de veropenbaring van de waarheid in een zaak welke de openbare orde aanbelangt in de hand zou werken.

Een dergelijk principe goedkeuren zou het wezenlijke kenmerk van onze burgerlijke rechtspleging grondig wijzigen en omvormen tot een inquisitoriaal stelsel. De burgerlijke proceduren in Duitsland en in Oostenrijk, hebben weliswaar destijds gelijkaardige grondige hervormingen ondergaan; dit was een verschijnsel dat zich logisch moest voordoen in landen welke aan politieke stelsels, vreemd aan de onze, onderworpen waren (64).

De fysieke integriteit, de vrijheid van de persoon (noli me tangere) zijn, in onze landen, wezenlijke principes die slechts in de gevallen, uitdrukkelijk door de wet voorzien, kunnen aangetast of beperkt worden.

Een bewijsvoering kan door de partijen slechts geldig gebezigd worden, of door de rechter opgelegd, wanneer zij door de wet toegelaten wordt. Men zou te vergeefs een wet opzoeken om dergelijke praktijken te steunen.

Men heeft weliswaar reeds meermalen beweerd dat de onschendbaarheid van de fysieke integriteit verkeerdelijk ingeroepen werd naar aanleiding van een bloedonderzoek, dat slechts een lichte en onbeduidende fysieke krenking noodzakelijk maakt. Wij kunnen deze zienswijze geenszins delen; het is trouwens niet de graad of de zwaarwichtigheid van de schending welke in ernstige overweging dient genomen, maar wel het principe zelf ervan.

Indien men overigens een uitzondering toelaat, moet men zich afvragen waar men de grenzen van haar toepassing zal plaatsen...

Zo de Natie oordeelt dat het bloedonderzoek aan de partijen dient te mogen opgelegd worden, dan zal het aan de wetgever en niet aan de rechtspraak behoren dit te beslissen.

In andere landen, zoals namelijk in de Staat New-York (65), in Zweden (66), in Zwitserse Kantons (67) heeft de wetgever in burgerlijke en repressieve aanlegenheden dergelijke verantwoordelijkheden genomen.

Ik beëindig deze inleiding welke reeds veel te lang geweest is.

Zijn gemeenschap kennen en begrijpen, zich voortdurend inspannen om zich tegen persoonlijke, klasse- of groepopvattingen of gedachten te vrijwaren, de werkelijke doeleinden van de rechtsregeling dienen en eerbiedigen, de wil van de Natie opsporen en daarna doen zegevieren, dit zijn enkele van de wezenlijke opdrachten welke dagelijks aan de rechter toevertrouwd worden.

Te dien einde is niet alleen een uitgebreide en diepe cultuur, op filosofisch, geschiedkundig, sociologisch en wellicht ook op de andere wetenschappelijke gebieden, vereist, maar insgelijks een onafhankelijke en gezonde vorming van de geest. Deze cultuur en deze vorming worden mogelijk gemaakt door de humaniora en door de leergangen van de twee eerste jaren van de candidatuur in wijsbegeerte en letteren.

De leergang in de encyclopedie van het recht geniet het voorrecht zich op een der belangrijkste ogenblikken van de opleiding der aanstaande juristen te plaatsen.

(1) Ripert: *Le régime démocratique et le droit civil moderne*, p. 414.

(2) Savatier: «L'éclatement du contrat» — *Journal des Tribunaux*, 9 Mei 1948.

(3) P. de Harven: «Les mouvements généraux du droit civil belge contemporain», p. 348 et ss.

(4) Zie Franse grondwet van 1946 — Italiaanse grondwet van 1948, artt. 41 tot 45 van de Grondwet van Ierland van 1937 — De federale grondwet van Duitsland van 1949 (Bonn).

(5) Zie art. 21 van de Grondwet.

(6) Zie art. 18 van de Grondwet.

(7) Document 1539 1-2 in verslag van de parlementaire commissie (document 546 — bijvoegsel W.P.N.R. 9-12-1950, nr 4168).

(8) Henri et Leon Mazeaud: *Revue Trimestrielle de droit civil* 1949, p. 259 en 1950 blz. 496.

Men raadplege ook Josserand «De l'esprit des lois et de leur relativité», p. 230, nr. 183.

(9) Artt. 26, 1, 3; 343 2° 3° van de grondwet dd. 1 Juli 1937.

(10) Artt. 134 en volgende van de Italiaanse grondwet dd. 1 Januari 1948.

(11) Artt. 92 en volgende van de Federale Grondwet dd. 8 Mei 1949.

(12) Grondwetten van Thüringen, Baden, Beieren, Rijnland, Palts, Hessen, Nassau, Wurtemberg-Baden, Wurtemberg, Hohenzollern, enz.

(13) De Page: *Traité élémentaire de droit civil*, T.I., p. 293.

(14) Jellinek: *Algemeine Staatslehre*, 1914.

(15) Harold Laski: *Le gouvernement parlementaire de l'Angleterre*.

(16) De «Emergency Powers Acts» hadden aan de Regering bevoegdheid verleend om de individuen te interneren wanneer er «reasonable cause to believe» was dat zij met de vijand in betrekking waren. De Regering had een willekeurige macht om te oordelen of men «verdacht» was. De rechtspleging van het «habeas corpus», was nochtans steeds een belangrijke waarborg, daar de invrijheidstelling door de rechter diende bevolen wanneer «mala fides» «afwijding van macht» of een vergissing nopens de identiteit bewezen was.

(17) The «Emergency Powers Act» nr 2, 1940 had in de bedreigde gewesten de inrichting van «special war zones courts», mogelijk gemaakt. Zij werden nochtans nooit opgericht.

(18) The Crown Proceedings Act 1947 in Groot-Brittannië en de wet dd. 2 Augustus 1946 in Noord-Amerika.

(19) Zie «The rule of law» van Dicey (Law of the constitution) en Anson «The law and customs of the constitution» Volume II, Part I, blz. 295 en volgende.

(20) Arresten Raad van State: 6-10-1951 (geneesheren), *Journal des Tribunaux* 1951-1952, p. 536. *Ambtenaren*: 3-2-1951. *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen* 1950-1951, 24-10-1949. *Rechtskundig Weekblad* 25-12-1949, col. 637, 21-2-1951. *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen* 1950-1951, blz. 247; 13-6-1950. *Rechtskundig Weekblad* 1950-1951, col. 661; 13-1-1950. *Recueil de Jurisprudence du droit administratif et du conseil d'Etat* 1950 nr 2, p. 79; *Officiëren*: 21-2-1951. *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen* 1950-1951, blz. 247; 30-6-1950. *Rechtskundig Weekblad* 1950-1951, col. 909; 24 November 1950. *Recueil de jurisprudence du droit administratif* 1951, p. 87 et 126; 29-7-1949. *Revue de l'Administration* 1950, p. 75.

(21) Arrest Hof van Verbreking, dd. 8 Januari 1951.

(22) Men raadplege Politis, Kaufman, Lauterpacht, Scelle... Zie ook: «Het individu als rechtssubject van Volkenrecht», door E. Van Bogaert. Rechtskundig Weekblad 26-3-1950, col. 1138 en volgende.

(23) Mirkine-Guetzevitch: «Les nouvelles tendances du droit constitutionnel».

(24) Paul Lerebours Pigeonnière «La déclaration universelle des droits de l'homme et le droit international privé français». Le droit privé français au milieu du XX<sup>e</sup> siècle, T.I. p. 255 et ss.

(25) Burgerlijke rechtbank van Kortrijk, vonnis dd. 16 November 1951. Rechtskundig Weekblad 6-1-1952, col. 768 en de merkwaardige nota van advocaat Jan Ronse.

(26) Zie Grondwet van de U.S.S.R. artt. 125, 126, 127. Zie ook: studie van John N. Hazard, professor te Columbia in Revue internationale de droit comparé (avril-juin 1950).

(27) Wetten van 18-2-1852, 20-4-1874, 23-8-1919, 25-10-1919 en 19-4-1930.

(28) L. Cornil: «De la nécessité de rendre à l'instruction préparatoire, le caractère légal qu'elle a perdu».

(29) Wetten in Frankrijk van 1897, in Nederland van 1926, in Zwitserland van 1943, in meerdere Zwitserse kantons.

(30) Wetsontwerp van de heren Janson en P. Hymans (1901), Vandenheuevel (1912).

(31) Prins en Pergamini (1871), Procureur-generaal Servais (1911), Procureur-generaal Cornil (1931), Procureur-generaal Bekaert (1946).

(32) Men denke namelijk aan het bloedonderzoek, de narco-analyse, enz...

(33) Boulanger, Principes généraux du droit positif. Le droit privé français au milieu du XX<sup>e</sup> siècle. Etudes offertes à Georges Ripert T.I., p. 51.

(34) P. de Harven: Liberté et sécurité contractuelles, n° 19, blz. 59. P. de Harven: ibidem, blz. 119 en volgende.

(35) G. Ripert: Le régime démocratique et le droit civil moderne, p. 4, 386, 387 et 414 et ss.

(36) J. Boulanger: loc. cit. p. 72.

(37) G. Ripert: Le régime démocratique et le droit civil moderne, blz. 410 et ss.

(38) Wet dd. 7-7-1951 en in het bijzonder art. 14 dat art. 1775 van het B.W. wijzigt (zie 10<sup>e</sup> en 12<sup>e</sup> alinea).

(39) Buttgenbach en Buckmann: Revue de droit international et de droit comparé n° spécial 1950.

(40) Men denke namelijk aan de huidige bevoegdheid van de vrederechter.

(41) C. Ripert: Le régime démocratique et le droit civil moderne, p. 273 et 274.

(42) Roubier: «La valeur et l'influence du code civil au point de vue de la technique juridique», Journ. des Tribunaux, du 15-4-1951, p. 217.

(43) Rechtbank te Le Havre dd. 10-11-1947, Revue trimestrielle de droit civil 1950, p. 70.

Rechtbank te Rijsel, dd. 2-12-1949, Semaine juridique 1950, Rechtbank Seine, dd. 18-3-1950, Sem. juridique 1950, n° 5518; Zelfde rechtbank 22-6-1951, G.P. 1950-2-314; Rechtbank

Douai, 2-7-1951, S.J. 1951, n° 6457; Rechtbank Lyon, 19-1-1951, S.J. 1951, n° 6492.

(44) Zie vonnis Le Havre et note Jean Carbonnier, op. cit.

(45) Vonnissen te Rijsel, dd. 2-12-1949, en van de rechtbank van de Seine, dd. 18-3-1950, en zie nota P. Esmein, loc. cit.

(46) P. de Harven: Liberté et sécurité contractuelles, p. 30.

(47) De Page: Traité élémentaire de droit civil, T.II, n° 554 vertaling.

(48) Zie namelijk: Revue Trimestrielle de Droit civil 1949, p. 391.

(49) Savatier: Droit civil au droit public, p. 90 et ss.

(50) Van Rijn: Revue critique de jurisprudence belge, 1947, p. 113 et ss.

(51) De Harven: Les mouvements généraux du droit civil belge, p. 221.

(52) Ripert: Régime démocratique et droit civil moderne, p. 213.

(53) De h. Campion had in zijn werk «La théorie de l'abus de droit», Brussel 1925, een wetsontwerp voorgesteld.

(54) H. Bekaert: Toevallige weerslag ter zake burgerlijke verantwoordelijkheid, Rechtskundig Weekblad 1951-1952.

(55) De Page: Traité élémentaire de droit civil, T.II, n° 951 bis.

(56) R. Dekkers: noot in Revue critique de jurisprudence belge 1951, p. 39.

(57) Savatier: «Du droit civil au droit public», blz. 129 en volgende.

(58) G. Ripert: «Régime démocratique et droit civil moderne», blz. 322 en volgende nrs. 174 en volgende.

(59) H. et L. Mazeaud: Traité théorique et pratique de la responsabilité civile, délictuelle et contractuelle. T.II. 4<sup>me</sup> édition.

(60) Zie namelijk: Barbier: L'examen du sang et le rôle du juge», Revue trimestrielle de droit civil 1949, p. 357 et ss.; Carbonnier: Recueil Dalloz, 1947; Savatier: Dall.

Per. 1936-2-1941; Savatier: «Le droit de la famille et les conquêtes de la biologie», Rec. Dalloz, 1948, p. 33; Van Hoorebeke: «L'évolution du problème de la recherche de la paternité» — Revue de droit pénal, 1948, p. 639; P.

Delahaye: «Rapport juridique». Archives belges de médecine sociale, hygiène médecine du travail et médecine légale, janvier 1950, n° 1, etc., etc.

(61) Prof. L. J. Van Apeldoorn: «Inleiding tot de studie van het Nederlandse Recht», blz. 187 en volgende.

(62) Perreau: Technique de la jurisprudence, II, 261 et ss.

(63) Arrest van het Hof van Verbreking dd. 20-7-1884, Pas. 1884II-266, dd. 24-4-1910. Pas. 1910-I-195.

(64) René Morel: Traité élémentaire de procédure civile 1949, p. 345.

(65) Wet van 1942 welke paragraaf 34 van de «Domestic relations Court Act» aangevuld heeft.

(66) Wet van 1942 welke de wet van 1734 betreffende de burgerlijke en repressieve rechtspleging aangevuld heeft.

(67) Kanton Walis: art. 54 van het nieuw wetboek van strafvordering; Kanton Neuchâtel: art. 138 van het wetboek van strafvordering, dd. 19-4-1945.

## RECHTSPRAAK

### HOF VAN VERBREKING

2e Kamer. — 15 October 1951

Voorzitter: M. Wouters.

Raadsheer-Verslaggever: M. van Beirs.

Eerste Advocaat-generaal: M. Hayoit de Termicourt.

**Verkeer. — Verbeurdverklaring van het motorrijtuig.**  
— Onvoldoende motivering van het bestreden vonnis wat die verbeurdverklaring betreft.

Veroordeling op grond van:

1<sup>o</sup> het besturen van een motorrijtuig ofschoon de verdachte definitief vervallen verklaard was van het recht zulks te doen.

2<sup>o</sup> Het gebruik op de openbare weg van een tot het vervoer van goederen bestemd motorrijtuig, dat niet gedekt was door een schouwingsbewijs, met verbeurdverklaring van het door verdachte bestuurde motorrijtuig. Noch het bestreden vonnis, noch het daarbij bekrachtigd vonnis heeft de vervulling van de voorwaarden vastgesteld waarvan art. 2 der wet van 1 Augustus 1924, dat het sub I. vermeld feit strafbaar stelt, de verbeurdverklaring van het motorrijtuig afhankelijk stelt.

De verbeurdverklaring vindt geen steun in art. 3

van het besluit van de Regent van 22 Mei 1947, waarbij het sub 2<sup>o</sup> omschreven feit is strafbaar gesteld, daar dit artikel geen verbeurdverklaring voorziet.

De verbeurdverklaring is evenmin gemotiveerd op grond van art. 5, lid 2 van het wetsbesluit van 24 Februari 1947, dat verbeurdverklaring van het motorrijtuig alleen toelaat bij een zwaar delict, daar het bestreden vonnis zich niet uitlaat over de ernst van het feit.

Wat de verbeurdverklaring betreft, is het bestreden vonnis dus onvoldoende gemotiveerd.

Wittevrongel, Edm.

Gelet op het bestreden vonnis, door de Correctionele Rechtbank te Brugge, uitspraak doende in hoger beroep, op 17 Mei 1951 gewezen;

Over het middel, van ambtswege afgeleid uit de schending van artikel 97 der Grondwet, daar de door het bestreden vonnis uitgesproken verbeurdverklaring niet gemotiveerd is;

Overwegende dat het bestreden vonnis bij bekrachtiging van de beslissing waartegen hoger beroep eiser veroordeeld heeft, ten eerste wegens het besturen van een motorrijtuig, niettegenstaande de tegen hem uitgesproken definitieve vervallenverklaring van het

recht een rijtuig te besturen en ten tweede wegens het gebruik op de openbare weg van een tot het vervoer van zaken dienend motorvoertuig, dat niet gedekt was door een schouwingsbewijs, en verder het door eiser gebruikt voertuig verbeurdverklaard heeft zonder te bepalen wegens welke van deze twee misdrijven deze straf uitgesproken wordt;

Overwegende dat noch het bestreden vonnis noch het vonnis, hetwelk het bekrachtigd heeft, vaststellen dat de voorwaarden voorhanden waren, waarvan artikel 2 der wet van 1 Augustus 1924, dat het eerste van deze misdrijven voorziet en bestraft, de verbeurdverklaring van het voertuig afhankelijk stelt;

Overwegende dat bij gebrek aan alle doeltreffende vaststelling de verbeurdverklaring ook niet gerechtvaardigd is ten aanzien van artikel 3 van het besluit van de Regent van 22 Mei 1947, dat het tweede misdrijf bestraft, zonder gewag te maken van de verbeurdverklaring van het gebruikte voertuig, noch bij toepassing van het vermeld artikel 5 van het Wetsbesluit van 24 Februari 1947, luidende: »« Geldt het een zware overtreding, dan kan de rechter bovendien de verbeurdverklaring van het voertuig bevelen »; dat het vonnis zich niet uitspreekt over de zwaarwichtigheid van het bewezen verklaarde misdrijf;

Overwegende dat het vonnis aldus art. 97 der Grondwet schendt;

En overwegende voor het overige dat de substantiële of op straf van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen worden nageleefd en dat de uitgesproken veroordelingen overeenkomstig de wet zijn;

*Om die redenen :*

Verbreekt het bestreden vonnis doch slechts in zover het de verbeurdverklaring van een wagen uitspreekt; verwerpt de voorziening voor het overige; beveelt dat dit arrest zal overgeschreven worden op de registers van de Correctionele Rechtbank te Brugge en dat melding er van zal gemaakt worden op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing; laat de kosten ten laste van de Staat; verwijst de aldus beperkte zaak naar de Correctionele Rechtbank te Veurne.

## HOF VAN VERBREKING

1e Kamer — 8 November 1951.

Voorzitter : M. Bail.

Raadsheer-Verslaggever : M. Bareel.

Advocaat-Generaal : M. Colard.

Advocaten : Mrs van Leynseele en Demeur.

**Bevoegdheid (in burgerlijke zaken).** — Bij betwisting van de titel ener lijfrente moet de schatting van de waarde van het geschil geschieden volgens de wettelijke normen van art. 27 van de wet van 25 Maart 1876. — De partijen zelve zijn niet tot schatting bevoegd.

*Voor de toepassing van artikel 27 van de wet op de bevoegdheid van 25 Maart 1876 bestaat er geen aanleiding tot het maken van onderscheid tussen eensdeels de jaarlijkse uitkeringen, die aan de arbeider verschuldigd zijn van de consolidatie af van de blijvende arbeidsonbekwaamheid tot het verstrijken van de termijn van herziening, en anderdeels de rente, waarop hij na het verstrijken van die termijn aanspraak kan maken.*

*Daar uit de overgelegde stukken blijkt, dat de graad van de blijvende onbekwaamheid en bijgevolg*

*de titel der lijfrente betwist werden, moest de waarde van het geschil geschat worden volgens de wettelijke normen, bepaald in artikel 27 van de wet van 25 Maart 1876.*

*Wanneer een geschil van aard is om te worden geschat volgens de wettelijke normen, zijn partijen niet bevoegd de schatting te doen, zelfs niet wanneer de elementen, die deze rechtelijke schatting mogelijk maken, niet ter kennis van de rechter zijn gebracht.*

N.V. Noordstar en Boerhaave t/ Bostoem.

Gelet op het bestreden vonnis, de 11 Mei 1950 gegeven door de Rechtbank van eerste aanleg te Kortrijk, uitspraak doende in hoger beroep;

*Over het enig middel :* schending van artikel 27 der wet van 25 Maart 1876, houdende de eerste titel van het voorafgaande boek van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, zoals dit artikel gewijzigd werd bij Koninklijk Besluit n° 63, van 13 Januari 1935, van artikel 6 en van de artikelen 2 en 28 der wet van 24 December 1903 over de vergoeding der schade, voortspruitende uit werkongevallen, en de wetten, die deze wet gewijzigd hebben, samengeschiedeld bij Koninklijk Besluit van 28 September 1931,

doordat het bestreden vonnis ten aanzien van een vordering, welke tot voorwerp had de herziening der jaarlijkse aan een slachtoffer van een arbeidsongeval toegekende vergoeding, het hoger beroep ontvankelijk heeft verklaard om reden dat partijen voor de eerste rechter het geding hadden geschat op meer dan 5.000 frank, en alhoewel deze schatting niet in aanmerking kon genomen worden, vermits het hier ging omtrent een lijfrente en het beroepene vonnis niet de minste aanduiding bevatte, die aan de rechters in hoger beroep toeliet te weten of, gelet op de bepalingen van voormeld artikel 27, het beroep ontvankelijk was;

Overwegende dat het bestreden vonnis ontvankelijk verklaart het door verweerder ingestelde hoger beroep tegen de beslissing van de vrederechter, waarbij uitspraak werd gedaan over een vordering, gegrond op een verergering van de blijvende werkonbekwaamheid, welke verweerder ten gevolge van een arbeidsongeval getroffen heeft;

Overwegende dat deze vordering, welke op meer dan 5.000 frank werd geschat, blijkens de vermeldingen van het bestreden vonnis ingesteld werd binnen de termijn voor herziening, voorzien bij artikel 28 van de samengevoerde wetten over de vergoeding van de schade voortspruitende uit de arbeidsongevallen en dat de eerste rechter vóór het verstrijken van deze termijn uitspraak heeft gedaan;

Overwegende dat luidens artikel 27 van de wet van 5 Maart 1876, gewijzigd bij artikel 6 van het Koninklijk besluit van 13 Januari 1935, wanneer de titel van een lijfrente betwist wordt, de waarde van het geschil, bij gebreke van vermelding van het kapitaal in de titel, wordt bepaald door vermenigvuldiging van de annuïteit door tien;

Overwegende dat voor de toepassing van artikel 27 van de wet van 25 Maart 1876 er geen aanleiding is tot onderscheid tussen enerzijds de jaarlijkse uitkeringen, welke aan de arbeider verschuldigd zijn van de consolidatie af van de blijvende werkonbekwaamheid tot het verstrijken van de termijn van herziening, en anderzijds de rente, waarop hij na het verstrijken van die termijn aanspraak kan maken;

Overwegende dat uit de overgelegde stukken blijkt dat de graad van de blijvende onbekwaamheid en bijgevolg de titel der lijfrente betwist werden; dat er uit volgt dat het geschil diende te worden geschat

volgens de wettelijke gronden (artikel 27 van de wet van 25 Maart 1876);

Overwegende dat, wanneer een geschil van aard is om volgens de wettelijke gronden te worden geschat, de partijen niet bevoegd zijn deze schatting te doen, zelfs wanneer de elementen, welke deze wettelijke schatting mogelijk maken, niet aan de rechter kenbaar zouden zijn gemaakt;

*Om die redenen,*

Verbreekt het bestreden vonnis;

Beveelt dat dit arrest zal worden overgeschreven in de registers van de Rechtbank van eerste aanleg te Kortrijk en dat melding er van zal worden gemaakt op de kant van de vernietigde beslissing;

Gelet op de wet van 20 Maart 1948, veroordeelt aanlegster tot de kosten;

Verwijst de zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Oudenaarde, rechtdoende in hoger beroep.

## RAAD VAN STATE

4e Kamer. — 17 December 1951.

Voorzitter : M. Vranckx (Verslaggever).

Raadsheren : MM. Mast en Buch.

Advocaat : Mr L. Rombaut (Antwerpen).

1. Nietigverklaring. — Ontvankelijkheid. — Belang.
- 2.-3. Onderwijs. — Vrij technisch onderwijs. — Personeel. — Afzetting. — Reglement voor het personeel. — Beroepsgraad (artikelen 16 en 17 K.B. 11 Maart 1933). — Goedkeuring van Minister. — Substantiële vormen.

1. Een lerares aan een vrije technische school heeft er belang bij de nietigverklaring te vragen van de goedkeuring door de Minister van Openbaar Onderwijs van de afzetting, tegen haar uitgesproken door het inrichtend comité.

*Deze goedkeuring is immers een maatregel die wordt opgelegd, niet alleen om de betrekkingen te regelen tussen de Staat en de technische school in verband met de verleende toelagen, doch die tevens bedoeld wordt als een waarborg voor de leden van het onderwijzend personeel.*

2. Het ontbreken van een behoorlijk goedgekend reglement van het personeel van een vrije technische school heeft niet voor gevolg artikel 7 van het K. B. van 12 December 1933 te ontzenuwen.
3. Wanneer de door de lerares aangevraagde beroepsraad van advies over haar afzetting geen beoordeling heeft uitgesproken, bij toepassing van de artikelen 16 en 17 van het K. B. van 11 Maart 1933, is de goedkeuring door de Minister van Openbaar Onderwijs voorbarig en heeft deze een substantiële pleegvorm niet geëerbiedigd.

V. W. t/ Belgische Staat (Minister van Openbaar Onderwijs).

De Raad van State,

Gezien het verzoekschrift dd. 12 Maart 1951;

Overwegende dat het verzoek strekt tot de nietigverklaring van de beslissing dd. 16 Januari 1951 van de Minister van Openbaar Onderwijs, houdende goedkeuring van de beslissing van het inrichtend comité

van de vrije beroepsschool voor meisjes te O..., waarbij verzoekster als lerares in deze inrichting werd afgezet;

Overwegende dat verzoekster op 1 Januari 1949 benoemd werd tot onderwijzeres aan de vrije beroepsschool voor meisjes S...., te O...; dat zij op 15 Juli 1950 een schrijven ontving vanwege het inrichtend comité dezer school, waarbij haar gemeld werd dat dit comité beslist had aan hare « diensten te verzaken en haar volgens de wettelijke bepalingen de vereiste vooropzegging te doen »; dat, volgens verklaring van de bestuurster der onderwijsinrichting, verzoekster definitief werd afgezet op 1 September 1950; dat niet blijkt, en door de tegenpartij niet beweerd wordt, dat verzoekster kennis kreeg van deze beslissing meer dan vijftien dagen vóór 27 September 1950, datum waarop verzoekster een vraag heeft gericht tot de Minister van Openbaar Onderwijs strekkende tot de samenstelling van een beroepsraad van advies, overeenkomstig de artikelen 16 en 17 van het koninklijk besluit van 11 Maart 1933 tot invoering van een voorlopig statuut voor het technisch onderwijs; dat deze beroepsraad van advies bijeenkwam op 31 October 1950 en uiteenging zonder een advies te hebben uitgebracht; dat, bij brief van 16 Januari 1951, de Minister aan het inrichtend comité liet weten dat deze afzetting werd goedgekeurd « daar de formaliteiten, die door de reglementen op het stuk zijn voorgeschreven, in acht werden genomen »;

Overwegende dat de tegenpartij inroept dat verzoekster niet laat blijken van het bij artikel 11 van de wet van 23 December 1946 vereiste belang bij de vernietiging van de beslissing waarbij haar afzetting door de Minister van Openbaar Onderwijs werd goedgekeurd; dat, volgens haar, de afzetting uitgesproken door het inrichtend comité onmiddellijk haar volle uitwerking heeft en niet afhankelijk is van de eventuele goedkeuring door de Minister van Openbaar Onderwijs; dat zij beweert dat deze goedkeuring slechts een maatregel is die enkel gevolgen kan hebben tegenover het inrichtend comité van de school en bedoeld comité in de mogelijkheid stelt toelagen te bekomen voor de plaatsvervanger van de afgestelde persoon;

Overwegende dat het koninklijk besluit van 10 Juli 1933 tot regeling van het technisch-, nijverheids-, handels-, vak- en huishoudonderwijs, volgens de bevoordelingen van het verslag aan de Koning, « een organiek besluit voor het onderwijs » zal zijn en dat de regering « daarop steunende, andere bijzondere bepalingen zal kunnen tot stand brengen, waaronder de meest belangrijke het voorwerp zullen zijn van koninklijke besluiten; dat dit inzonderheid het geval zal zijn... met de wijze van aanwerving van het personeel en met de voornaamste waarborgen welke aan dit personeel dienen gegeven »; dat het koninklijk besluit van 12 December 1933 op het organiek reglement, reglement op het personeel en huishoudelijk reglement, elke technische school de verplichting oplegt een reglement van het personeel op te stellen, waarvan, luidens artikel 1 van dit besluit, het naleven een verplichting is die zij aangaat zodra zij erkend is; dat bij artikel 7 de verplichting wordt opgelegd volgende bepaling in het reglement van het personeel in te lassen : « De benoemingen, ambtsontzettingen, aftredingen worden onderworpen aan de goedkeuring van de Dienst voor het technisch onderwijs »;

Overwegende dat de vereiste goedkeuring een maatregel is die wordt opgelegd, niet alleen om de betrekkingen te regelen tussen de Staat en de technische school, maar tevens bedoeld wordt als een waarborg die vereist is om de rechten te beschermen van de leden van het onderwijzend personeel; dat verzoekster

derhalve laat blijken van het bij artikel 11 van de wet van 23 December 1946 vereiste belang;

Overwegende dat tevergeefs zou ingeroepen worden dat de bepaling van artikel 7 van bovenvermeld koninklijk besluit dd. 12 December 1933 ter zake niet toepasselijk is ingevolge de bepaling van artikel 20 van dit koninklijk besluit, luidens dewelke het organiek reglement, het reglement van het personeel en het huishoudelijk reglement slechts mogen toegepast worden na goedkeuring door de Dienst voor technisch onderwijs;

Overwegende dat, zo de betrokken onderwijsinrichting heeft nagelaten een reglement van het personeel voor zijn inrichting op te maken en om de goedkeuring er van te verzoeken, noch deze nalatigheid, noch de eventuele nalatigheid van de overheid die belast is met het doen naleven der wettelijke verplichtingen, als gevolg kunnen hebben dat de naleving dezer verplichtingen niet kan worden afgedwongen, noch dat de leden van het onderwijzend personeel de aldus wettelijk verleende waarborg niet zouden kunnen inroepen;

Overwegende dat de verzoekster, overeenkomstig de artikelen 16 en 17 van boven vermeld besluit van 11 Maart 1933, de samenstelling heeft gevraagd van een beroepsraad van advies; dat deze beroepsraad weliswaar is bijeengekomen op 31 October 1950, maar uiteen is gegaan zonder een beoordeling over het geval van verzoekster te geven; dat volgens de brief dd. 23 November 1950 van G. Van de Werke, afgevaardigde van het ministerie van Openbaar Onderwijs in de beroepsraad, aan de vertegenwoordiger van verzoekster in deze beroepsraad tijd werd gelaten « om te komen tot een oplossing waarbij wellicht het woord « afzetting » kon vermeden worden en waarbij wellicht van een financiële tegemoetkoming zou kunnen sprake geweest zijn »; dat verzoekster beweert dat de « beroepsraad tot geen enkele beslissing is gekomen en de drie leden eenvoudig van gedachten hebben gewisseld en zonder meer uiteen zijn gegaan »;

Overwegende dat de uit de bescheiden van de zaak blijkt dat de beroepsraad van advies geen beoordeling heeft uitgebracht over de afzetting van verzoekster; dat de bestreden beslissing aldus ten onrechte als bevestigend van de goedkeuring laat gelden dat de bij de wet opgelegde formaliteiten werden nageleefd; dat, darenboven, zolang de beroepsraad van advies geen regelmatige beoordeling heeft uitgebracht, de goedkeuring der afzetting door de Minister van Openbaar Onderwijs voorbarig is en dat deze een substantiële pleegvorm niet heeft geëerbiedigd;

#### Besluit :

Artikel 1. De beslissing dd. 16 Januari 1951 van de Minister van Openbaar Onderwijs is vernietigd.

Artikel 2. De betaling van het recht van 300 frank wegens kosten, valt ten laste van de tegenpartij;

.....

Vlaamse Juristen,  
abonneert U  
op het  
"Rechtskundig Weekblad"

## HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

9e Kamer. --- 12 April 1951.

Voorzitter : M. Winckelmans.

Raadsheren : MM. Hanotiau en Beckers.

O. M. : M. Depelchin, Subst. Procureur-Generaal.

Advocaten : Mrs de Keersmaecker en Hendrickx.

**Onrechtmatige daad. — Verkeersongeval. — Het doen van een teken dat men wil zwenken ontheft niet van de verplichting tot eerbiediging van eens anders recht van voorrang. — Gevolg van het niet dragen van een speciale helm door motorwielrijder. — Gedeelde aansprakelijkheid. — Vader die de daad van zijn minderjarig kind niet heeft kunnen beletten (artikel 1384 B.W.).**

*Het doen van een teken door de weggebruiker, dat hij wil zwenken, ontheft hem niet van de verplichting de wettelijke voorrang te eerbiedigen, in casu toekomend aan de weggebruiker, die ten opzichte van hem die zijn richting verandert, zijn weg vervolgt.*

*Ernst van de kwesturen der burgerlijke partij gedeeltelijk te wijten aan het niet dragen van een speciale helm voor motorwielrijders. De burgerlijke partij moet derhalve zelf de helft van de schadelijke gevolgen der aanrijding dragen.*

*De aansprakelijkheid van de vader voor zijn minderjarig kind is gegrond op de verwaarlozing zijner uit de ouderlijke macht voortvloeiende verplichtingen. Indien bewezen is, dat de vader nauwgezet zijn plichten als opvoeder heeft nagekomen, moet hij geacht worden de daad niet te hebben kunnen beletten en is hij dientengevolge niet verantwoordelijk.*

Swenne t/ O. M. en Basserre, b.p.

#### Op strafgebied :

Aangezien verdachte plotseling naar links is uitgeweken met de bedoeling zich terug op het fietspad te begeven dat daar berijdbaar wordt;

Aangezien verdachte, alvorens die manoeuvre uit te voeren, er zich niet van vergewist heeft of geen enkel weggebruiker achter hem kwam; dat hij, zo hij dit zou gedaan hebben, zeker de burgerlijke partij, die op korte afstand volgde, zou bemerkt hebben;

Aangezien verdachte zijn bedoeling om te zwenken te kennen heeft gegeven door het uitstrekken van zijn linkerarm, maar dat deze verwittiging bijna gelijktijdig gebeurde met zijn zwenking en derhalve te laat geschiedde; dat ten andere een aldus gegeven verwittiging degene die ze geeft niet ontlast van de verplichting de wettelijke prioriteiten te eerbiedigen, in casu die van de weggebruiker, die zijn weg vervolgt ten opzichte van hem die van richting verandert;

Aangezien de te lastlegging derhalve bewezen gebleven is, maar de eerste rechter een te strenge toepassing van de strafwet heeft gedaan;

#### Op burgerlijk gebied :

Aangezien de wielrijder voor de burgerlijke partij geen onvoorzienbare hinderpaal uitgemaakt heeft, daar drie andere wielrijders, die hem voorafgingen, juist te voren de rijweg waren overgestoken om het rijwielpad te gebruiken;

dat het derhalve uiterst waarschijnlijk was dat de vierde wielrijder hetzelfde ging doen; dat de motorrijder derhalve zijn snelheid in verhouding had moeten verminderen;

Aangezien de ernst der door de burgerlijke partij geleden kwetsuren gedeeltelijk te wijten is aan het feit, dat hij geen speciale helm voor motorrijders droeg; dat de afwezigheid van deze elementaire voorzorg aan zijn kant een tweede element van verantwoordelijkheid oplevert;

Aangezien het derhalve billijk is te beslissen dat de schadelijke gevolgen van het ongeval ter belope van de helft door de burgerlijke partij zullen gedragen worden;

Aangezien derhalve de provisionele toekenning aan deze partij tot 30.000 frank moet verminderd worden;

*Betreffende de als burgerlijk verantwoordelijke geciteerde partij :*

Aangezien verdachte de minderjarige zoon is van deze partij; dat hij met hem woont; dat Swenne Maurice aldus vermoed wordt verantwoordelijk te zijn voor de door verdachte veroorzaakte schade krachtens artikel 1384 van het B. W.;

Aangezien nochtans dit vermoeden weerlegd kan worden door het bewijs dat de vader het feit, dat aanleiding geeft tot dit vermoeden, niet heeft kunnen beletten;

Aangezien het vermoeden van verantwoordelijkheid van de vader gegrond is op zijn persoonlijk feit, op zijn verwaarlozing de plichten, die uit de vaderlijke macht voortvloeien, te vervullen (Brussel, 7 October 1949);

Aangezien Swenne Maurice het bewijs levert dat hij scrupuleus zijn plichten van opvoeder ten opzichte van zijn zoon vervuld heeft en dat hij hem onderworpen heeft aan een toezicht dat voldoende is, rekening houdend met zijn ouderdom en de algemene gewoonten (Beltjens, C.C. II, n° 71 en volgende);

Aangezien de aan betichte gegeven toelating om een rijwiel te gebruiken te conform is aan het algemeen gebruik om er een element van verantwoordelijkheid in te vinden;

dat de vader derhalve het misdrijf van zijn zoon niet heeft kunnen voorkomen;

Aangezien derhalve de burgerlijke verantwoordelijke partij buiten zake moet gesteld worden;

## HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

8e Kamer — 27 December 1951.

Voorzitter : M. Eyben.

Raadsheren : M.M. Sepulchre en Hodüm.

O. M.: M. Couturier, subst.-Procureur des Konings.

Advocaten : Mrs De Wachter en Risopoulos.

1. Hoger beroep. — **Vatbaarheid voor hoger beroep bij betwisting van de rechtstitel.**
  2. Architect. — **Honorarium. — Bij niet-uitvoering van het plan wordt in casu een honorariumpercentage van 2 % voldoende geacht. — Geen extra-vergoeding voor de berekening van betonwerken.**
1. Bij betwisting van de rechtstitel dient niet de gevorderde som in aanmerking te worden genomen voor de beoordeling of de zaak al dan niet vatbaar is voor hoger beroep, doch het bedrag van de gehele betwiste vordering, waarvan het gevorderde slechts een deel uitmaakt (artikel 24 van de wet van 25 Maart 1876 op de bevoegdheid).
  2. Nu wegens de niet-uitvoering van het plan de architect geen toezicht heeft moeten houden op het werk, dit laatste niet in ontvangst heeft moeten

nemen en keuren, de rekeningen niet heeft moeten nagaan, geen verantwoordelijkheid hoeft te dragen na de voltooiing van het werk en zijn tijd aan andere werkzaamheden heeft kunnen besteden, is het redelijk dat hij enkel een vergoeding bekomt voor zijn werkelijke prestaties.

Voor de berekening van betonwerken mag boven het normale honorarium geen extra-bedrag in rekening worden gebracht. De vergoeding voor dat werk moet te meer onder het normale honorariumpercentage voor het opmaken van plannen, uitvoeringsplannen en bestek worden begrepen, nu er in onderhavig geval geen voorontwerp werd opgemaakt.

Gelet op de geringe prestaties van de architect om de plannen van een zoals in casu eenvoudig serie-werk op te maken, moet een percentage van 2 % als ruim voldoende worden aangemerkt.

De Smedt t/ Fuik.

Gelet op het vonnis der Rechtbank van eerste aanleg te Brussel dd. 26 Mei 1950;

Overwegende dat het beroep regelmatig is naar de vorm en binnen de wettelijke termijn is ingesteld;

*Over de ontvankelijkheid :*

Overwegende dat krachtens de bewoordingen van artikel 24 der wet van 25 Maart 1876, wanneer de gevorderde som deel uitmaakt van een grotere schuld-vordering, die betwist wordt, het deze laatste is die de bevoegdheid en de vatbaarheid voor hoger beroep bepaalt;

Overwegende dat in onderhavig geval de betwisting over de som van 23085 frank niet kan beslecht worden tenzij door interpretatie van een titel, betreffende de som van 29.085 frank, die betwist wordt; dat bij betwisting van de titel niet het gevorderde bedrag dient in aanmerking te worden genomen voor de bepaling van de vatbaarheid voor hoger beroep, maar wel het bedrag van de ganse betwiste schuld-vordering (Braas, Procéd. civile, Edit. 1945, p. 138, n° 649; Cass. 3 Jan. 1895, Pas. 1895, I, 64; Cass. 14 Jan. 1904, Pas. 1904, I, 107);

Overwegende dat het hoger beroep wel degelijk ontvankelijk is;

*Ten gronde :*

Overwegende dat wegens het niet verwezenlijken van het plan de architect geen toezicht op de werken heeft moeten houden, de werken niet heeft moeten in ontvangst nemen en keuren, de rekeningen niet heeft moeten nazien, geen verantwoordelijkheid niet heeft gehad na de voltooidde werken en eindelijk zijn tijd voor andere zaken heeft kunnen gebruiken; dat het dan ook maar redelijk is dat hij enkel vergoed wordt voor zijn werkelijke prestaties;

Overwegende dat de som van 4.050 frank, gevraagd voor de berekening van betonwerken, niet boven het normaal ereloon in rekening mag gebracht worden; dat de vergoeding voor dergelijk werk te meer dient begrepen te worden in het normaal percentage voor plannen, uitvoeringsplannen en bestek, dat er in onderhavig geval geen voorontwerp werd opgemaakt;

Overwegende dat, gelet op de vorenstaande elementen alsmede op de geringe prestaties van geïntimeerde om de plannen van dergelijk eenvoudig seriewerk op te stellen, het percentage van 2 % als ruim voldoende dient aangezien te worden (A. Delvaux, Traité Jurid. des Bâisseurs, T. II, p. 653);

Overwegende dat het basisbedrag van 625.000 frank voor het geheel der bouwwerken mag aangenomen

worden; dat aldus geïntimeerde recht heeft op 2 % over 625.000 frank of 12.500 frank, waarvan af te trekken het ontvangen voorschot van 6.000 frank, of 6.500 frank;

*Om deze redenen,*

Het Hof, rechtdoende op tegenspraak, verklaart het beroep ontvankelijk en gegrond; dienvolgens doet het bestreden vonnis te niet; wijzigende, veroordeelt beroeper aan geïntimeerde te betalen als saldo van ereloon de som van 6.500 frank.

NOOT: Over het honorarium van de architect zie men o.a. Hof Gent, 30 Januari 1950, R.W. 1950-1051, 58, en Rb. Kortrijk, 17 Juni 1948, R.W. 1950-1951, 60.

## HOF VAN BEROEP TE GENT

2e Kamer — 13 Juli 1951.

Voorzitter: M. Thienpont.

Raadsheren: M.M. Van Wetter en Louveaux.

O. M.: M. Matthys, subst. Procureur-Generaal.

**Levensonderhoud. — Ieder onderhoudsplichtige is zelfstandig verplicht. — Vermogenstoestand van de anderen wel van belang voor de bepaling van ieders aandeel in de bijdrage. — Toelaatbaarheid van de dagvaarding van de mede-verbonden door de aangesproken onderhoudsplichtige. — Geen rangregeling tussen de onderhoudsplichtigen.**

*Ieder onderhoudsplichtige is zelfstandig en rechtstreeks tot betaling van de door hem verschuldigde bijdrage verplicht; hij heeft geen verhaal tegen de eventuele onderhoudsplichtigen. Wel moet de rechter rekening houden met de vermogenstoestand van alle onderhoudsplichtigen om de door een van hen verschuldigde bijdrage te bepalen.*

*Zo het de rechter niet toegelaten is ambtshalve de oproeping van alle mede-onderhoudsplichtigen in het geding te bevelen, verzet geen enkele wetsbepaling er zich tegen, dat de aangesproken schuldenaar zijn mede-schuldenaren dagvaardt ten einde de vereiste gegevens omtrent hun respectievelijke inkomsten en behoeften te verkrijgen. Een oproeping, die uitsluitend daartoe strekt en niet tot veroordeling van de mede-onderhoudsplichtige tot betaling van een aandeel in het levensonderhoud van de onderhoudsgerechtigde, is derhalve ontvankelijk.*

*De wet kent geen rangregeling tussen de onderhoudsplichtigen; schoonzons en schoondochters zijn op gelijke voet gebonden als zoons en dochters «eveneens en in dezelfde omstandigheden», zoals artikel 206 B. W. het uitdrukt.*

L. en C. t/ V. en cs. en t/ V.

Overwegende dat appellanten bij exploit van 25 Februari 1947 gedagvaard werden om aan hun moeder en schoonmoeder, oorspronkelijke aanlegster en thans eerste geïntimeerde, levensonderhoud uit te keren;

dat zij bij akte van 10 April 1947 tweede, derde en vierde geïntimeerde in tussenkomst hebben opgeroepen ten einde te weten welk bedrag zij spontaan aan eerste geïntimeerde betaalden en om aan de Rechtbank toe te laten rechtvaardig de bijdragen vast te stellen na betwisting en bespreking der wederzijdse behoeften, inkomsten en lasten van de belanghebbenden;

Dat een eerste vonnis dd. 3 Juni 1948 de oproeping in tussenkomst als onontvankelijk heeft afgewezen en de bijdrage van appellanten op 800 frank in de maand heeft bepaald;

dat een tweede verklarend vonnis dd. 13 Januari 1949 uitmaakt dat beide appellanten «in totum» tot deze betaling gehouden zijn;

Overwegende dat tijdig en regelmatig hoger beroep tegen beide vonnissen werd ingesteld;

I. Overwegende dat ieder schuldenaar van een uitering tot levensonderhoud rechtstreeks en persoonlijk tot de betaling ervan verplicht is en ook geen verhaal tegen mogelijke mede-schuldenaars van die onderhoudsplicht kan uitoefenen, maar dat de rechter rekening moet houden met de vermogenstoestand van al de schuldenaars om het bepaald aandeel ten laste van een van hen vast te stellen;

dat, zo het de rechter niet toegelaten is ex officio de oproeping in het geding van al de schuldeisers te bevelen (Pas. 1911, III, 98 en 239), geen wetsbepaling of rechtsbeginsel aan zekere schuldenaars verbiedt de mede-schuldenaars in tussenkomst te dagvaarden ten einde de wederzijdse inkomsten en behoeften te horen bespreken; zodat waar de aan tweede, derde en vierde geïntimeerde betekende dagvaarding strekte tot bespreking van die toestand en niet tot veroordeling tot betaling van een aandeel in het levensonderhoud van eerste geïntimeerde, die oproeping ontvankelijk is;

II. Overwegende dat geen der partijen bepaalde inlichtingen verschaft nopens haar respectief bezit, inkomen, behoeften of familietoestand, zodat het Hof in de onmogelijkheid verkeert de rechtmatigheid van de gevorderde of toegekende bijdragen te beoordelen; dat de partijen vooraf de hierna bepaalde inlichtingen, onder overlegging van de gepaste bewijskrachtige bescheiden, behoren te geven;

Overwegende dat appellanten de nietigheid van het bestreden vonnis van 3 Juni 1948 opwerpen om reden, dat de eerste rechter de persoonlijke verschijning der partijen zou hebben bevolen en zich door de toen gedane verklaringen heeft laten beïnvloeden, zonder dat een proces-verbaal van deze verschijning is opgemaakt;

dat zij echter in gebreke blijven zulks te bewijzen; dat zo de Rechtbank haar goede diensten aan partijen heeft aangeboden ten einde tot een minnelijke regeling van het geschil te komen, niets bewijst dat de eerste rechter hierdoor beïnvloed werd; dat overigens de rechten van appellanten hierdoor niet gekrenkt werden;

III. Overwegende dat appellanten ook aanvoeren dat de tegen hen «in totum» uitgesproken veroordeling een vergissing is en had moeten luiden «veroordeling van Lucien L. om te betalen... en bij gebreke wettelijk vastgesteld, verplichting zijner echtgenote Yvonne C. deze som te betalen»;

Overwegende dat, afgezien van het feit dat deze bewering ogenschijnlijk de bedoeling van Lucien L. veropenbaart zich aan elke betaling te onttrekken en zijn moeder maandelijks tot inningskosten te verplichten; artikel 206 van het Burgerlijk Wetboek bepaalt, dat schoonzons en schoondochters *eveneens en in dezelfde omstandigheden* onderhoud verschuldigd zijn; zodat er geen hiërarchie tussen man en vrouw bestaat ten aanzien der ouders of schoonouders en beide terecht «in totum» werden veroordeeld;

*Om die redenen,*

Het Hof,

Gelet op artikel 24 van de wet van 15 Juni 1935;

Voegt wegens verknochtheid samen de onder de nummers 3233 en 3234 ingeschreven zaken;

ontvangt beide hogere beroepen, verklaart dit gericht tegen het vonnis van 13 Januari 1949 ongegrond en verwerpt het; verklaart het hoger beroep gegrond in zover de eerste rechter de vraag in tussenkomen niet ontvankelijk heeft verklaard; opnieuw wijzende dienaangaande, zegt die vraag ontvankelijk, en vooreer verder te oordelen, beveelt aan partijen omstandig uitleg te geven over hun respectief bezit, hun inkomsten en hun behoeften en gezinslasten, met overlegging der desbetreffende bescheiden, en meer bepaald aan eerste geïntimeerde te zeggen wanneer en tegen welke prijs het haar tijdens de vereffening van de huwgemeenschap toegewezen aandeel te gelde werd gemaakt;

Verwijst de zaak tot verdere behandeling naar de terechtzitting van 15 October 1951;

Houdt de beslissing voor wat de kosten betreft aan.

NOOT: Over de vraag of al dan niet een volgorde moet worden aangenomen, waarin de onderhoudsplichtigen verbonden zijn, bestaat groot verschil van mening. Men zie hieromtrent De Page, Complément I, n° 556 e.v. De Page zelf behoort tot hen, die het bestaan van een rangregeling aanvaarden; hij acht het aan art. 206 B.W. ontleend tekstargument uiterst zwak.

De rechtspraak is hier te lande eveneens verdeeld (zie voor de jurisprudentie De Page t.a.p. blz. 300, noten 2 en 3). Het Hof van Verbreking is in zijn arrest van 13 Februari 1947 (Pas. 1947, I, 52, met noot van R.H.) niet tot de kwestie toegekomen, omdat het in casu ging om de onderhoudsplicht van ouders en grootouders jegens de kinderen. Daar deze verplichtingen op verschillende titels berusten, eensdeels verplichting van de ouders tot voeding, onderhoud en opvoeding van de uit hun huwelijk geboren kinderen krachtens art. 203 B.W.; anderdeels verplichting van de grootouders krachtens art. 205 i.v.m. art. 207 B.W., wordt algemeen aangenomen, dat de verplichting van de ouders primair is, die van de grootouders subsidiair.

De Franse cour de cassation nam in haar arrest van 17 Maart 1856, D. 56, I, 251, geen volgorde aan, in haar arrest van 7 Juli 1868, D. 69, I, 243 daarentegen wel, om de volgorde weer te verwerpen in haar arrest van 2 Januari 1929 (D. P. 1929, I, 137 met noot van Savatier; S. 1929, I, 86, S. 1929, I, 185 met noot van Audinet; Pas. 1929, II, 86). In dit arrest van 1929 overwoog het Hof o.m. « qu'aucune disposition n'impose au demandeur contre les divers débiteurs d'aliments une action commune ou des actions successives suivant un ordre déterminé ».

In Nederland heeft Opzommer, (II, blz. 386 e.v.) een zekere volgorde aanvaard. Deze manier wordt echter door de meeste schrijvers en door de rechtspraak verworpen (Vgl. Asser-Scholten, Familierecht, 8° druk, blz. 415). Wel wordt aangenomen, dat de gewezen echtgenoot vóór de ouders tot onderhoud verplicht is (Rb. Almelo, 28 Februari 1934, 7-1935, 297). Dit laatste wordt ook in Frankrijk aanvaard (zie de aangehaalde noot van R. H. onder het arrest van het Belgische Hof van Verbreking d.d. 13 Febr. 1947).

Opgemerkt zij nog, dat ons Burgerlijk Wetboek in één geval uitdrukkelijk een volgorde bepaalt, nl. in art. 351, lid 3: de vader en de moeder van het aangenomen kind zijn het slechts onderhoud verschuldigd, indien het geen onderhoud van de adoptant bekomen kan.

## HOF VAN BEROEP TE GENT

2e Kamer. — 23 Mei 1951.

Voorzitter: M. Thienpont.

Raadsheren: MM. Van Wetter en Louveaux.

O.M.: M. Matthys, Subst. Procureur-Generaal.

Advocaten: Mrs Vandermeersch en Roose.

1. **Deurwaarder.** — **Krachtens art. 69 bis Rv. is bevoegd de deurwaarder van de plaats, waar de verzending van de aangetekende brief (afschrift van het exploit) geschied is.**
2. **Bediende.** — **Een chef-kok is bediende in de zin van art. 4, 5° van de wet van 9 Juli 1926 op de werkrechtsheden.** — **Overgangsrecht.** — **Wet van 18 Maart 1950.**

1. *Luidens de artikelen 456 en 69bis Rv. is de betekening regelmatig en de taak van de deurwaarder ten einde, wanneer hij een afschrift van zijn exploit bij ter post aangetekende brief heeft verzonden. Daartoe hoeft de deurwaarder slechts bevoegd te zijn waar de verzending gebeurt. Noch de geest, noch de tekst van de wet vereisen, dat hij bovendien bevoegd is om te instrumenteren in het gerechtelijk arrondissement, waar de zaak aanhangig wordt gemaakt, daar hij in dat arrondissement geen werkzaamheden moet verrichten.*
2. *Een chef-kok, aan wie het toezicht is opgedragen op het personeel van keuken en restaurant, moet worden gelijkgesteld met een meesterknecht en dus krachtens artikel 4, 5° van de wet van 9 Juli 1926 op de werkrechtsheden als bediende worden beschouwd.*

*In casu bedroeg de jaarwedde van de chef-kok meer dan 72.000 frank; daar de zaak ingeleid werd op 17 December 1949, dus vóór de inwerkingtreding van de wet van 18 Maart 1950, was de Rechtbank van Koophandel bevoegd om van het geschil kennis te nemen.*

De W. t/ D.

### Advies van het Openbaar Ministerie

1. *De oorspronkelijke door geïntimeerde D..., vóór de Rechtbank van Koophandel te K..., bij exploit dd. 17 December 1949 ingestelde vordering strekte:*

1° tot veroordeling van appellante, mejuffrouw Dew., houdster van het «Hotel R...» te K..., om hem te betalen een som, groot 38.000 frank als saldo voor achterstallige bezoldiging over de maanden September, October en November 1949, en de som, groot 13.500 frank, van 1 December 1949 af tot op de dag der ontbinding van een overeenkomst dd. 24 Juni 1949, waarbij mejuffrouw Dew. zich verbond hem met ingang van 1 September 1949 en voor een duur van tien volle jaren, D... in hoedanigheid van chef-kok in haar dienst te nemen tegen een maandelijkse bezoldiging, als volgt bepaald:

- a) een vast loon van 7.500 frank, betaalbaar einde van elke maand;
- b) een bijkomende vergoeding van 3 frank per couvert, betaalbaar einde van elke week;
- c) plus de kosten voor D...

2° tot de vaststelling der ontbinding van voormelde dienstnemingscontract op 17 December 1949, of ten minste op de dag van het vonnis, tegen mejuffrouw Dew., met veroordeling van deze laatste om aan D... te betalen als schadevergoeding de som van 162.000

frank, zijnde één jaar bezoldiging met de bijkomende tractbreuk.

Oorspronkelijke verweerster vorderde bij tegeneis de veroordeling van D... tot een schadevergoeding, groot 20.000 frank, wegens schuldige en nadelige convergoedingen.

Bij vonnis op tegenspraak dd. 22 April 1950, heeft de Rechtbank van Koophandel te K... het bedoelde contract ten nadele van Dew. op datum van 17 December 1949 verbroken en haar veroordeeld tot betaling aan D..., wegens loonverlies en schadevergoeding van een totale som van 58.700 frank; de wedereis werd afgewezen als zijnde niet gegrond.

Tegen dit op 9 Juni 1950 betekende vonnis heeft de oorspronkelijke verweerster — aanlegster in wedereis — op 31 Juli 1950 tijdig beroep ingesteld.

## II. Wat betreft de akte van beroep :

Bij zijn eerste besluiten voor het Hof heeft geïntimeerde de volstrekte nietigheid van de akte van beroep opgeworpen, omdat dit exploit, naar hij beweerde, betekend werd door een onbevoegde deurwaarder, te weten de heer Kerckhof Gérard, deurwaarder bij de Rechtbank van eerste aanleg te K..., verblijvende te Oostrozebeke, die geen bevoegdheid heeft om in het gerechtelijk arrondissement Gent te instrumenteren.

De geïntimeerde heeft in België noch wettelijke woonplaats, noch verblijfplaats, doch zijn verblijfplaats in het buitenland is bekend.

Vóór 1936 moesten in dergelijke omstandigheden de betekeningen van deurwaardersexploten — en o.m. van beroepsakten — gedaan worden overeenkomstig de bepalingen van artikel 1 van het besluit dd. 1 April 1814, dat het 9° van artikel 69 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering vervangen had. Dienvolgens moest de deurwaarder het exploit aanplakken aan de deur van het lokaal van de Rechter, die er kennis zou van nemen, en het afschrift van dit exploit onder omslag bij gewone toezending door de post aan de verblijfplaats van de betekende opsturen. De wet dd. 20 April 1909, waarbij het Verdrag van 's-Gravenhage dd. 17 Juni 1905 goedgekeurd werd, had de voorschriften van het besluit dd. 1 April 1814 dienaangaande in niets gewijzigd, noch ingetrokken (zie : Rép. Prat. Dr. Belge, V°, Exploit, n° 655);

Aan de deurwaarder viel dus een dubbele ambtsplicht te beurt en de formaliteiten, welke de uitvoering dezer tweevoudige opdrachten hem oplegden, moesten terzelftijd volbracht worden (1) en dienden op straf van nietigheid te worden nageleefd (2).

In dit verband waren de enige deurwaarders, die daartoe met de vereiste territoriale bevoegdheid bekleed waren, zij die er toe gemachtigd waren wettelijk te instrumenteren in het gerechtelijk arrondissement van de Rechter, waar de aanplakking van het exploit moest geschieden. Derhalve, daar waar het de betekening betrof van een beroepsakte, waarvan het Hof van Beroep te Gent kennis zou dienen te nemen, was in dit geval alleen bevoegd om deze betekening naar de voorschriften van het besluit dd. 1 April 1814 te verrichten een deurwaarder, bevoegd om zijn ambt uit te oefenen in het gerechtelijk arrondissement Gent. Navolgende wetten, zoals b.v. artikel 59 van het Kieswetboek, gewijzigd bij artikel 64, 3e lid der wet dd. 17 Mei 1878, houdende samenordering der kieswetten, hebben — aldus o.m. in kieszaken — de deurwaarders er toe gemachtigd de betekeningen van exploten, namelijk de beroepsakten, te verrichten door toezendingen onder aangetekende omslag per post, zonder onderscheid wat de woon- of verblijfplaats van de betekende

betreft en zonder een gelijktijdige aanplakking van het exploit aan de deur van de bevoegde rechtbank of van het bevoegde Hof te vereisen, zodanig dat hierdoor de territoriale bevoegdheid van de deurwaarders merklijk uitgebreid werd, en de enig vereiste voorwaarde, tot rechtsgeldigheid van de door de post gedane betekeningen nog was de territoriale bevoegdheid van de deurwaarder ter plaatse, waar hij het exploit aan de post toevertrouwt (3).

Het K. B. n° 300, dd. 30 Maart 1936, artikel 4, dat artikel 69bis in het W. v. B. Rechtsvordering heeft ingelast, heeft het Besluit dd. 1 April 1814 in burgerlijke en handelszaken vervangen en de formaliteit van de aanplakking van het exploit aan de deur van de rechtbank of van het Hof afgeschaft (4). Voortaan volstaat het dat aan hen, die in België noch woon- noch verblijfplaats hebben, doch waarvan de verblijfplaats in het buitenland bekend is, de exploten betekend worden door de loutere toezending van een afschrift van het exploit bij een ter post aangetekend stuk, dat aan hun woon- of verblijfplaats in het buitenland geadresseerd is (artikel 69bis, par. 1, 2° W. B. R.). Wij zijn de mening toegedaan, dat derhalve sedert 1936 geen redenen aanwezig zijn om niet te beslissen dat, waar de wet in burgerlijke en handelszaken de deurwaarders er toe gemachtigd heeft de akten van hun ambt alleen bij aangetekende toezending te betekenen, voor de territoriale bevoegdheid van de instrumenterende deurwaarder volstaat, dat hij het recht zou hebben te instrumenteren ter plaatse, waar hij de afgifte van het exploit aan de post heeft verricht, en het zonder belang is dat de betekende, zoals in onderhavig geval, geen woon- of verblijfplaats heeft in het ambtsgebied van de deurwaarder (5), of dat deze deurwaarder geen territoriale bevoegdheid had in het arrondissement van de Rechter, die van deze akte kennis dient te nemen.

Wij besluiten dan ook tot de verwerping van de door geïntimeerde opgeworpen exceptie van nietigheid der beroepsakte.

## III. Wat betreft de bevoegdheid van de eerste rechter :

A. Appellante houdt voor, en zulks voor de eerste maal bij haar Memorie van Grieven voor het Hof, dat geïntimeerde als een louter werkmans dient te worden beschouwd, m.a.w. luidens de tekst van artikel 3, 1e lid, der wet dd. 9 Juli 1926 op de werkrechtshraden iemand « die voor rekening van een werkgever ge- » woonlijk handenarbeid verricht, hetzij gedurende » het gehele jaar, hetzij op zekere tijden van het jaar », en dat dienvolgens niet de Rechtbank van Koophandel in zake bevoegd was, maar wel de Werkrechtshraad op grond van de artikelen 1 en 43 van voormelde wet, onverschillig welk het bedrag van het loon van D... en de wijze van betaling ervan mocht zijn.

Een vrij aanzienlijk deel van de rechtsleer en de rechtspraak is inderdaad van oordeel, dat het beroep van kok, al vereist het doorgaans vindingrijke kundigheden van verscheidene aard, zodanig dat dienaangaande wel eens van kookkunst gesproken wordt, nochtans over het algemeen onder de handarbeidsberoepen dient te worden gerangschikt, wegens het overwegende belang van de zuivere handigheid bij het uitoefenen van dit bedrijf (6).

In onderhavig geval dient echter te worden aangestipt, dat geïntimeerde niet als kok, maar wel als chef-kok aangeworven werd, beroep, dat hij op zijn minst de vijftien voorgaande jaren en wellicht nog vroeger — in vrij belangrijke hotels en spijshuizen —

zowel te Roubaix als te Kortrijk, uitgeoefend had, en waarbij hij o.m. in deze laatste stad, toen hij in dienst was van het « Grand Hotel », een zekere vermaardheid verwierf.

Weliswaar zou men ongelijk hebben hoofdzakelijk rekening te houden met woorden of benamingen, of zelfs met het min of meer hoog bedrag van de bezoldiging (7), om de aard van het beroep van kok en chef-kok van elkaar te onderscheiden, te omschrijven en te bepalen.

Hierbij dient immers ook in de eerste plaats in acht te worden genomen :

1° de belangrijkheid van de eetgelegenheid, waar de chef-kok in dienst gesteld wordt; in onderhavig geval schijnt het geen twijfel te lijden dat het « Hotel R... » onder de meest vooraanstaande, bekende en goedbegaande eethuizen van het Kortrijkse dient te worden gerekend;

2° het aantal en de aard van het personeel, dat ter beschikking van de chef-kok gesteld wordt. Dit « keukenpersoneel » wordt in zake door de overeenkomst dd. 24 Juni 1949, artikel 4, par. 2, uitdrukkelijk voorzien en luidens de door geïntimeerde uitgedrukte en door appellante niet tegengesproken beweringen zou dit personeel omvatten : een aangestelde aan het fornuis, een aangestelde aan de provisiekast, een glacier-banketbakker, een bordenwasser, een groentenschoonmaakster en een derde dienstvrouw voor de aanrechtkeuken.

3° de aard en de graad van de leiding, het toezicht en de verantwoordelijkheid van de chef-kok in verband met de aanwerving, de bedrijvigheid en de afkanking van dit personeel.

De overeenkomst dd. 24 Juni 1949 — par. 2 bepaalt dat, zo dit personeel aangeworven wordt door appellante, de hotelhoudster nochtans ditzelfde personeel kan ontslaan, « eventueel bij gemeen overleg » met de geïntimeerde, wegens zijn gegronde opmerkingen, wat noodzakelijk bij hem een opdracht van toezicht en verantwoordelijkheid veronderstelt.

Anderzijds valt het redelijk aan te nemen, dat tot uitoefening van dit toezicht en tot regeling van de werkzaamheden van de verschillende leden van dit keukenpersoneel feitelijk het grootste aandeel van de leiding in de keuken aan de geïntimeerde moest overgelaten worden, zodanig dat hij met redenen kan beschouwd worden als zijnde een werknemer, aan wie, benevens een zekere handenarbeid, toch hoofdzakelijk de directie van en de verantwoordelijkheid voor een dienst toevertrouwd wordt, die een overwegende graad van geestesbegrip vereist en aan wie tevens het feitelijk gezag verleend wordt over medehelpers, die hem op elk ogenblik moesten bijstaan.

Op grond van al de hierboven aangestipte bijzonderheden en uitgedrukte beschouwingen zijn wij de mening toegedaan, dat geïntimeerde als chef-kok van de eetgelegenheid, waarvoor hij aangeworven werd, niet als een werkmans dient te worden aangezien, maar wel als een bediende, m.a.w. een persoon die, luidens artikel 4 der wet dd. 9 Juli 1926, « voor rekening » van een werkgever, gewoonlijk geestesarbeid verricht ».

Verscheidene gerechtelijke beslissingen hebben een dergelijke zienswijze aanvaard (zie o.m. : Werkrechtssraad van Beroep Brussel, 2 December 1927, Pas. 1928, II, 197; Vrederechter Luik (2e kanton), 15 October 1905, J. P. 1907, blz. 163; alsook Koophandelsrechtbank Brussel, 2 Januari 1947, J. Y. 1937, blz. 120 (8), vonnis, dat nu juist door appellante ingeroepen wordt om haar zienswijze te staven, doch waarbij uitdrukkelijk het onderscheid gemaakt wordt tussen de gewone kok, die een handarbeider is, en de chef-

kok, die in de hierboven vermelde feitelijke omstandigheden door dit vonnis als een geestesarbeider beschouwd wordt.

B. Nu de hoedanigheid van bediende van geïntimeerde is vastgesteld, en de jaarlijkse bezoldiging, voorzien bij het contract dd. 24 Juni 1949, hoger is dan 72.000 frank, zo vallen de geïntimeerde en het onderhavig geschil buiten de uitzonderlijke bevoegdheid van het Arbeidsgerecht ingevolge artikel 4, littera 6 der wet dd. 9 Juli 1926, laatst gewijzigd bij artikel 1 van het wetsbesluit dd. 28 Februari 1947 (Staatsblad dd. 26 Maart 1947).

Letter C van het aldus gewijzigde artikel 4 der wet dd. 9 Juli 1926 werd echter ingetrokken door artikel 1 der wet dd. 18 Maart 1950, waarbij derhalve bevoegdheid toegekend werd aan de Werkrechtssraden tot het kennismaken van de geschillen tussen werkgevers en bedienden, welke ook het jaarlijks bedrag zij van hun bezoldiging (bij uitsluiting natuurlijk van de personen bedoeld bij artikel 4, letters a) en b) der wet dd. 9 Juli 1926).

De wet dd. 18 Maart 1950 werd in het Staatsblad dd. 22 Maart 1950 gepubliceerd en trad op die laatste datum in werking, terwijl onderhavig geding aanhangig gemaakt werd bij dagvaarding dd. 17 December 1949 en het bestreden vonnis dagtekent van 22 April 1950.

Bedoelde wet is ongetwijfeld een wet betreffende de bevoegdheid. Het principe van de niet-terugwerkende kracht, vastgelegd bij artikel 2 van het B. W., in in het algemeen niet van toepassing op wetten betreffende de bevoegdheid (Verbreking, 29 November 1943, Pas. 1944, I, 76). Tenzij dergelijke wetten uitdrukkelijk het tegenovergestelde mochten bepalen, dienen zij in principe te worden beschouwd als zijnde van toepassing op de aanhangig zijnde rechtsgedingen, uitgenomen daar waar zij verworven rechten zouden aantasten, wat o.m. het geval is voor de zaken, die het voorwerp geweest zijn van een beslissing ten gronde (Verbreking, 2 Juli 1945, Pas. 1945, I, 193). In onderhavig geval werd deze beslissing echter uitgesproken één maand na het in werking treden van de wet dd. 18 Maart 1950. Men kan dus geneigd zijn aan te nemen dat deze wet door de eerste rechter in zake diende te worden nageleefd en hij zich dan ook onbevoegd moest verklaren. Wij zijn echter, met De Page (B. I., uitg. 1948, n° 232, blz. 287) de mening toegedaan — en deze zienswijze werd reeds door de rechtspraak gedeeld (Brussel, 31 December 1887, Pas. 1888, II, 285) — dat zo een wet de bevoegdheid wijzigt, de onder de oude wet regelmatig ingestelde rechtsgedingen moeten beslist worden door de Rechter die, naar de wens van deze oude wet, bevoegd was om er kennis van te nemen. « Faire recommencer un procès régulièrement intenté, zegt De Page, équivaudrait à bouleverser complètement la sécurité acquise par l'observation de la loi ancienne », Merlin (V° Effet rétroactif, Sect. 3 en 7, n° 9; v° Compétence, par. 3), Adnet (Compétence civile, blz. 537 en volgende), en Bormans (Compétence civile, 3e uitg., B. II, n° 1032 en 1033 — betreffende artikel 44 der wet dd. 25 Maart 1876 op de bevoegdheid) zijn insgelijks deze mening toegedaan.

Niettemin is de betwisting van belang en ligt de oplossing niet zonder twijfel voor de hand.

In verband met de wet dd. 18 Maart 1950, dewelke geen overgangsbepalingen bevat, heeft deze onzekerheid ter zake van toepassing dezer wet op de aanhangig zijnde rechtsgedingen — onzekerheid, die vroeger reeds gerezen was in verband met de wet dd. 9 Juli 1926 en die ter wille van de uiteenlopende rechtspraak aanleiding moest geven tot de wet dd. 20 April

1927 — de indiening van een aanvullend wetsvoorstel uitgelokt (9), hetwelk ten slotte de wet geworden is dd. 30 December 1950, gepubliceerd in het Staatsblad dd. 31 December 1950, blz. 9145, en op laatst vermelde datum in werking getreden (artikel 2 dezer wet).

Artikel 1 van deze wet bepaalt :

« Art. 4 der wet dd. 18 Maart 1950 tot wijziging van artikelen 4, 45 en 54 der wet dd. 9 Juli 1926 op de werkrechtscraden wordt door de volgende bepaling aangevuld :

» De vorderingen die vóór de inwerkingtreding van deze wet ingeleid waren vóór de bevoegde rechtscolleges en die bij deze rechtscolleges hangende zijn op het ogenblik van de inwerkingtreding van deze aanvullende beschikking, blijven, wat de bevoegdheid betreft, onderworpen aan de vroegere wetgeving, zelfs indien slechts een deel van de verweerders vóór de inwerkingtreding van deze wet werden gedagvaard. »

Deze tekst stelt thans elke betwisting ter zijde en schakelt derhalve in onderhavige zaak op beslissende wijze de toepassing uit van de wet dd. 18 Maart 1950.

Dienvolgens was op grond van de artikelen 1 en 2, laatste lid) der wet dd. 15 December 1872 (T.I. van het wetboek van Koophandel) en van de artikelen 12-1° en 13 der wet dd. 25 Maart 1876 op de bevoegdheid de eerste rechter « ratione materiae » en « ratione personae » beslist bevoegd.

#### IV. Ten gronde :

Zowel de geïntimeerde, die trouwens het bestreden vonnis weinig of niet betwist, als appellante gaan met de eerste rechter akkoord, waar deze de werkstaking van het bouwbedrijf in het Kortrijkse tussen 27 Juni en 15 September 1949 ter wille van haar algemeen uitgebreid en onverwacht of onvoorzienbaar karakter aanneemt als een geval van overmacht, waardoor appellante tengevolge van een vreemde oorzaak in de volstrekte onmogelijkheid verkeerde om haar verbintenissen ten opzichte van geïntimeerde na te leven. Zodoende heeft de rechtbank een juiste toepassing gedaan van de bij de artikelen 1147 en 1148 van het B.W. (10) vastgestelde beginselen.

Het is echter ook met recht en redenen, dat de eerste rechter heeft vastgesteld dat de vertraging bij het klaarmaken van het spijshuis van appellante gedurende anderhalve maand naderhand niet langer te wijten was aan overmacht, en dat hij, — trouwens de gevolgen van deze werkstaking in zeer brede mate beoordeelend —, op 15 October 1949 de datum heeft bepaald waarop appellante niet meer verhinderd was haar verbintenissen jegens de chef-kok D. na te komen.

Dienvolgens was appellante van 15 October 1949 af er toe gehouden ingevolge het contract dd. 24 Juni 1949 de overeengekomen bezoldigingen aan D. te betalen, onder aftrek van een voorschot van 2500 fr., dat zij hem intussen uitbetaald had. Zulks heeft zij echter niet gedaan. Ondanks het aandringen van geïntimeerde en sommige door hem geleverde bijkomende prestaties, zoals zulks blijkt uit de hem door appellante toegezonden brieven, heeft zij de opening van het spijshuis van haar hotel steeds maar uitgesteld tot 24 December 1949, zonder aan D. de vergoedingen te betalen, waarop hij recht had. Deze tekortkoming vanwege appellante machtigde geïntimeerde er toe het dienstnemencontract als verbroken te beschouwen, en zulks in elk geval van 17 December 1949 af, datum waarop D. aan zijn medecontractanten een aanmaning bij deurwaardersexploot liet betekenen tot onmiddellijke betaling van zijn bezoldiging, waarop appellante geen gevolg gaf.

Zoals de eerste rechter zeer juist opmerkt, was geïntimeerde vanaf deze ingebrekestelling ertoe gerechtigd ten opzichte van appellante de « exceptio non adimpleti contractus », die in de wederkerige contracten immers rechtens is (11), op te werpen, o.m. daar appellante hem bij aangtekende brief dd. 19 December 1949, dus na de aanmaning en na de haar betekende inleidende dagvaarding tot onderhavig geding — verzocht zijn dienst van chef-kok waar te nemen.

Het is dan ook zeer terecht dat overeenkomstig de principes van art. 1184 van het B.W. de rechtbank het stilzwijgend ontbindend beding heeft toegepast en op vordering van de geïntimeerde de contractbreuk van de wederkerige overeenkomst dd. 24 Juni 1949 wegens gewichtige tekortkoming van de zijde van appellante, tegen haar heeft uitgesproken, en zulks op 17 December 1949, datum waarop geïntimeerde niet betaald was en deze dan ook daarom er toe gerechtigd was zijn verplichting niet na te komen.

De aan geïntimeerde wegens loonverlies en schadevergoeding toegekende bedragen kunnen ook volkomen beaamd worden; had geïntimeerde incidenteel beroep ingesteld, zo zouden zij zelfs —, namelijk met de maandelijksse vergoeding per couvert — vatbaar blijken voor verhoging.

Wij besluiten derhalve tot de afwijzing van het hoger beroep als zijnde niet gegrond.

Gent, de 2 Mei 1951.

J. Matthys.

(1) Zie *Beltjens « Code de Proc. Civ. - B.I. Uitg. 1897. Sub. art. 69, n° 96. Pand. B. - V° Acte d'appel en matière civile. n° 263 en volg.*

(2) Zie: toenmalig art. 70 van W.B.R. en art. 1030 van dit wetboek; *Beltjens: Op cit. Sub. Art. 69, n°99, 100 en 102 en de daarin aangehaalde rechtsleer en rechtspraak; Sub. art. 70, n° 1; Zwendelaar: « Code Formulaire de Procédure Civile », B.I. Uitg. 1899, V° Ajournement, blz. 179, en de daarin aangehaalde rechtspraak. Rep. Prat. Dr. Belge. V° Exploit, n° 630 en volgende.*

(3) *P. Belges: V° Actes d'appel en matière électorale. n° 129 en 130. Verbreking: 9 Februari 1875, Pas. 1875-I-110, ende rechtspraak aangehaald bij de voetnoot.*

(4) Zie: *Verslag aan de Koning. V° Dagvaardingen.*

(5) Zie: *Rép. Prat. Dr. Belge. V° Huissier, n° 79.*

(6) Zie: *Kooph. Brussel, 2 Januari 1947, J.T. 1947, blz. 120, waarbij deze rechtsleer en rechtspraak uitvoerig opgesomd wordt.*

(7) Zie: *Kooph. Luik, 20 November 1912, J.T. 1913, kol. 274.*

(8) Niet zonder belang is het, te wijzen op een vonnis van de rechtbank van koophandel te Brussel dd. 2 Januari 1947 (*Jur. Comm. Bruxelles, 1947, blz. 77*) dat de ober (maitre d'hôtel) van een spijshuis niet als handarbeider beschouwt, of minstens als een tafeldiener, zoals bepaald bij artikel 3, 7° der wet dd. 9 Juli 1926, maar wel als een bediende. Staat derhalve de chef-kok niet tot de gewone kok (cuisinier) in een gelijksoortige verhouding als de ober tot de tafeldiener? Er zijn de goede faam en de flinke klandizie van een hotel of spijshuis soms niet uitsluitend te danken aan de vindingrijkheid van zijn chef-kok, van wie bij de uitoefening van zijn beroep heel wat meer geestesdan handenarbeid vereist wordt?

(9) Zie: *Parlem. Besch. Senaat, Zittijd 1949-1950, n° 213; Parlem. Besch. Senaat, Buitengewone zittijd 1950, n°111, 118 en 140. Parlem. Besch. Kamer, Buitengewone zittijd, 1950, n° 221; Parlem. Besch. Kamer, Zittijd 1950-1951, n° 70.*

(10) Zie: *De Page, B.II, uitg. 1948, n° 597 tot 603, en meer bepaald, n° 601, en de daarbij aangestipte uitvoerige rechtsleer en rechtspraak.*

*Limpens: « Examen de Jurisprudence » (1939 tot 1948; « Les Obligations », Rev. cit. jur. belge 1949, n°21, blz. 362.*

(11) Zie: *Verbreking, 14 Februari 1843; Pas. 1843-I-61; Verbreking, 16 Maart 1846; Pas. 1846-I-368; Verbreking, 4 Juni 1886; Pas. 1886-I-255; Verbreking, 12 Juli 1917; Pas. 1918-I-57; Verbreking, 7 November 1935; Pas. 1936-I-38; Verbreking, 26 April 1945; Pas. 1945-I-148; Luik, 11 Januari 1940; Pas. 1940-II-65; Rev. Pr. Not. 1942-469; Gent, 10 Juli 1946; Rev. crit. jur. belge 1948-53.*

#### Arrest

*Wat de nietigheid van de akte van hoger beroep betreft :*

Overwegende dat de geïntimeerde de nietigheid opwerpt van de akte van hoger beroep met dagvaarding om te verschijnen voor het Hof, daar zij betekend werd door een deurwaarder die niet bevoegd was om

te instrumenteren in het rechtsgebied van het rechterlijk arrondissement Gent;

Overwegende dat de akte van Beroep op 31 Juli 1950 door deurwaarder Kerkhof van het rechterlijk arrondissement Kortrijk aan geïntimeerde betekend werd overeenkomstig artikel 39bis van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering bij een ter post aangetekende zending, afgeleverd ten postkantore te Oost-Rozebeke;

Dat geïntimeerde inderdaad zijn woonplaats heeft te Roubaix in Noord-Frankrijk en in België noch woonplaats noch verblijfplaats bezit, wat trouwens door geïntimeerde niet wordt ontkend;

Overwegende dat luidens de artikelen 456 en 69bis van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering de betekening regelmatig is en de taak van de deurwaarder ten einde, wanneer hij een afschrift van zijn exploit bij ter post aangetekende brief heeft verzonden; dat het volstaat dat de deurwaarder bevoegd is waar de verzending gebeurde; dat noch de geest van de wet noch de tekst ervan vereist dat hij bovendien bevoegd is om te instrumenteren in het gerechtelijk arrondissement, waar de zaak aanhangig wordt gemaakt, vermits hij in dit arrondissement geen werkzaamheden te verrichten heeft;

*Wat de bevoegdheid ratione materiae betreft:*

Overwegende dat appellante voorhoudt dat ter zake de werkrechtensraad bevoegd was door de betwisting een arbeidsovereenkomst betreft;

Overwegende dat appellante op 24 Juni 1949 geïntimeerde in dienst nam als «chef-kok» van haar hotelbedrijf tegen een vast loon van 7.500 frank per maand plus zekere bijkomende vergoedingen; dat het personeel van de keuken en van het restaurant onder zijn toezicht werd geplaatst zonder dat hij evenwel recht had om voornoemd personeel aan te werven of te ontslaan;

Overwegende dat de van geïntimeerde geverge diensten dan ook moeten worden gelijk gesteld met die van een meesterknecht, die bij artikel 4, 5° van de wet van 9 Juli 1926 als bediende wordt aangezien;

Overwegende dat de jaarlijkse bezoldiging van geïntimeerde het bedrag van 72.000 frank overtrof en de handelsrechtbank dan ook bevoegd was ratione materiae om van het gerezen geschil kennis te nemen, daar de wet van 30 December 1950 de vorderingen, die regelmatig ingeleid werden voor de bevoegde rechtscolleges vóór de inwerkingtreding van de wet van 18 Maart 1950, wat de bevoegdheid betreft, aan de vroegere wetgeving onderwerpt;

Dat de zaak ingeleid werd op 17 December 1949;

*Ten gronde:*

Overwegende dat appellante tegen het vonnis a quo aanvoert dat er geen reden tot contractbreuk bestaat en dat het geïntimeerde was die uit vrije wil aan zijn verplichtingen is te kort gebleven;

Overwegende dat, zo appellante tot op 15 October 1949 het contract niet kon naleven ingevolge de staking in de bouwnijverheid, de eerste rechter met reden opmerkt, dat appellante van af voornoemde datum aan geïntimeerde zijn wedde verschuldigd was; dat zij niettemin ondanks de haar op 17 December 1949 betekende sommatie in gebreke bleef aan die verplichting te voldoen;

dat dienaangaande haar schrijven van 19 December 1949 geen enkel voorstel betreffende de verschuldigde achterstal inhield en geïntimeerde dan ook gerechtigd was op 21 December 1949 de verbreking van het con-

tract te verkiezen overeenkomstig artikel 1184, lid 2, van het Burgerlijk Wetboek;

Voor het overige de beweegredenen van de eerste rechter overnemend;

*Om die redenen:*

Het Hof,

Gelet op artikel 24 van de wet van 15 Juni 1935; Gehoord de heer substituut procureur-generaal Mathys in zijn eensluidend advies; verklaart de akte van hoger beroep geldig en ontvankelijk; zegt dat de eerste rechter bevoegd was ratione materiae, verklaart het hoger beroep niet gegrond, wijst het af, bevestigt dienvolgens het vonnis a quo en veroordeelt appellante tot de kosten van de aanleg.

## BURGERLIJKE RECHTBANK TE MECHELEN

28 Januari 1952.

Voorzitter: M. Croonen.

Rechters: M.M. Van de Wyer en Daems.

Openbaar Ministerie: M. Dieudonné.

Advocaat: Mr De Ridder.

**Adoptie. — Aanneming van een wettig kind door zijn vader en diens tweede echtgenote. — Art. 344 B.W. verzet zich daartegen niet. — Ratio van dit artikel. — Handhaving van het ouderlijk gezag van de vader.**

*De wettelijke vader van een uit zijn eerste huwelijk geboren kind kan te samen met zijn tweede echtgenote dat kind aannemen.*

Artikel 344 B.W. staat aan die adoptie niet in de weg, daar het artikel uitsluitend ten doel heeft te voorkomen, dat een fictieve afstammeling de belangen van de wettige afstammelingen of van een erkend natuurlijk kind zou benadelen.

De wetgever heeft de gezamenlijke aanneming van een uit het eerste huwelijk geboren wettig kind door de vader of de moeder en de tweede echtgenoot van een hunner niet willen verhinderen in geval er geen kinderen geboren zijn uit het huwelijk van beide adoptanten en geen van dezen andere kinderen heeft dan datgene, dat zij willen aannemen.

Door bedoelde gezamenlijke adoptie blijft het kind onder het ouderlijk gezag van zijn wettige vader of moeder.

De Nies en Van Aken.

Aangezien het gaat om de gezamenlijke aanneming door De Nies Jaak, weduwnaar in eerste huwelijk met Ketels Eugenia Melania, en zijne echtgenote in tweede huwelijk Van Aken Maria Elisabeth, van de genaamde De Nies Frederik Pieter en De Nies Willy Eugene Elisa, de wettelijke kinderen van de aannemende partij De Nies Jaak, gesproten uit diens eerste huwelijk met wijlen Ketels Eugenia Melania;

Aangezien artikel 344 van het Burgerlijk Wetboek bepaalt dat, om te kunnen aannemen, men geen wettige afstammelingen noch erkend natuurlijk kind mag hebben, behalve wanneer het de aanneming van dit laatste kind betreft;

Dat hieruit volgt dat naar de letter van bedoelde bepaling De Nies Jaak zijn wettige kinderen voornoemd niet zou kunnen aannemen samen met echtgenote in tweede huwelijk, Van Aken Maria Elisabeth; Aangezien nochtans de bepaling van artikel 344

van het Burgerlijk Wetboek alleen ten doel heeft te beletten dat een fictieve afstamming de belangen van de wettige afstammelingen en van het erkend natuurlijk kind zou benadelen;

Dat men dan ook mag aannemen dat de wetgever de gezamenlijke aanneming door de vader of de moeder en door de tweede echtgenoot van een hunner van een wettig kind, gesproten uit een eerste huwelijk, niet heeft willen verhinderen in het geval, dat er geen kinderen geboren zijn uit het huwelijk van de beide aannemers en dat geen van beide aannemers andere kinderen heeft dan dit, hetwelke aangenomen wordt;

Dat dergelijke aanneming, verre van de belangen van het aangenomen kind te schaden, aan dit laatste tot voordeel zal strekken, vermits het niet alleen de voordelen zal genieten van de aanneming door de tweede echtgenoot van zijn moeder of vader, maar dat het bovendien onder het gezag zal blijven staan van zijn vader of moeder die samen met de tweede echtgenoot de ouderlijke macht zal delen;

Gelet op de artikelen 354, 355, 356 van het Burgerlijk Wetboek;

.....  
Om deze redenen,

bekrachtigt de Rechtbank de aanneming, vastgesteld ten overstaani van meester Huybrechts, notaris te Willebroek; verleden akte (zonder belang).

NOOT : Zie Rechtbank Brussel, 26 Mei 1951, Annales du Notariat et de l'enregistrement, 1951, 192, met studie door P. Mahillon.

## BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer. — 13 December 1951.

Voorzitter : M. Huyghebaert.

O.M. : M. Van de Velde.

Advocaten : Mrs R. Victor en Van den Berghe.

**Recht van antwoord.** — De gerechtigde kan een ander persoon met de redactie van het antwoord belasten. — Het recht van antwoord is geen politiek doch een burgerlijk recht. — De omvang en de inhoud van het antwoord staan ter beoordeling van de daartoe gerechtigde. — Verplichting tot opnemning rust op de uitgever, niet op de schrijver van het gewraakte artikel. — Bij geringe publiciteit van dit laatste bestaat er geen aanleiding tot publicatie van het vonnis. — Beperking van het recht om de te laste gelegde feiten te bewijzen. — Beperkte uitlegging van art. 211 W.v.K.

*Het antwoord, waarvan de publicatie gevorderd wordt, behoeft niet opgemaakt te zijn door hem, die recht op antwoord heeft; hij kan een ander persoon (in casu een advocaat) daarmede belasten.*

*Het recht van antwoord is geen politiek recht doch een burgerlijk recht ter bescherming van het particulier belang en van de persoon, wiens eer door een artikel in een dagblad is aangerand.*

*Het antwoord behoeft geen volledige weerlegging te zijn van het gehele artikel, waarop geantwoord wordt. De persoon, aan wie het recht van antwoord toekomt, kan zelf vrij beoordelen, waarop en wat hij wenst te antwoorden. De noodzakelijkheid, de opportuniteit of de noodzakelijkheid van het ant-*

*woord staan niet ter beoordeling van hem, die tot publicatie verplicht is.*

*De verplichting om het antwoord op te nemen rust op de uitgever van het blad, niet op de schrijver van het gewraakte artikel.*

*Indien het gewraakte artikel slechts een geringe publiciteit gekend heeft, bestaat er geen aanleiding tot publicatie van het vonnis in de dagbladen.*

*In zake eerroof is het bewijs van de te laste gelegde feiten slechts toegelaten, wanneer de eerroof gericht was tegen een der in art. 447 W. v. S. bedoelde personen.*

*Deze regel is van dwingend recht, zodat er niet mag van afgeweken worden, zelfs met toestemming van de beledigde particulier.*

*Art. 211 W. v. K. heeft tot strekking de bescherming van het publiek tegen bedrog, geknoei en zwendel in het beheer van vennootschappen en moet daartoe beperkt blijven. Het mag niet toegepast worden op daarbuiten liggende feiten, bv. op het afdanken van een arbeider.*

P.V.B.A. De Sterck t/ De Voogt en De Maeyer.

Overwegende dat de actie van aanlegster ten doel heeft :

1) de inlassing te bekomen van een op 10 October 1950 gezonden recht van antwoord alsook schadevergoeding wegens weigering het ingezonden stuk te publiceren;

2) schadevergoeding te bekomen wegens het lasterlijk karakter van twee artikels, op 7 October 1950 en 21 October 1950 verschenen in het blad de Volksmacht onder de titel « Schandaal te Niel »;

Overwegende dat verweerder de Maeyer bekend de schrijver te zijn van de twee artikels en verweerder De Voogt bekend verantwoordelijke uitgever te zijn voor de gewestelijke editie van Antwerpen van het weekblad « De Volksmacht »;

### I. Recht van antwoord :

Overwegende dat verweerder aanvoert dat hij het ingezonden stuk niet gepubliceerd heeft, omdat volgens hem het schrijven van 10 October 1950 niet kan beschouwd worden als een antwoord, 1° omdat het niet uitgaat van aanlegster zelf, maar wel van een advocaat; 2° omdat het geen verband houdt met de in het artikel van 7 October 1950 bedoelde feiten;

Overwegende dat de Wet niet vereist dat het antwoord opgesteld worde door de persoon zelf, die in het dagblad vermeld werd; dat deze persoon zich tot een derde mag wenden om voor zijn rekening een antwoord op te stellen;

Overwegende dat verweerders ten onrechte beweren dat het recht van antwoord een politiek recht is, dat niet door een gevolmachtigde uitgeoefend kan worden; dat het recht van antwoord een burgerlijk recht is dat het privaat belang van de persoon, die in een dagblad vermeld werd, beschermt en geen politiek recht is;

Overwegende dat verweerder ook tevergeefs beweert dat het antwoord geen verband houdt met de in het artikel bedoelde feiten;

Overwegende dat het antwoord wel in verband staat met zekere in het artikel vermelde feiten, namelijk betreffende de arbeidsvoorwaarden in de onderneming van aanlegster;

Overwegende dat het antwoord geen volledige weerlegging behoeft te zijn van geheel het verschenen artikel; dat de persoon, die in het artikel vermeld werd, zelf vrij oordeelt waarop hij verlangt te ant-

woorden en wat hij verlangt te antwoorden; dat dit recht niet mag verijdelde worden door de uitgever van het blad; dat deze laatste niet te oordelen heeft over de noodzakelijkheid, de opportuniteit of de doeltreffendheid van het antwoord om dit te publiceren of niet;

Overwegende dat verweerder zich beklagt over het feit, dat aanlegster in haar antwoord vol lof is over haar zelve en dat zij zich aldus gratis publiciteit verschafft ten nadele van het geldelijk belang van het blad;

Overwegende dat verweerder daar niet over te klagen heeft, wanneer hij eerst zelf de goede naam van aanlegster op grove wijze aangerand heeft; dat het natuurlijk is dat aanlegster door eigen lof het evenwicht tracht te herstellen; dat het trouwens niet gaat over handelspubliciteit voor producten maar enkel over eigen lof op sociaal gebied;

Overwegende dat de verplichting om het antwoord in het blad op te nemen enkel de uitgever van het blad betreft en niet de schrijver van het artikel waarop geantwoord wordt; dat aanlegster dus ten onrechte in zake recht van antwoord de veroordeling van de schrijver vraagt;

Overwegende dat er geen aanleiding bestaat tot publicatie van dit vonnis in dagbladen, gelet op de eerder geringe publiciteit genoten door het artikel waarop geantwoord wordt;

Overwegende dat de tot nu toe ingevolge de wederrechtelijke weigering van het antwoord in te lassen geleden schade billijk op 3.000 fr. mag vastgesteld worden, onder voorbehoud van de verdere schade die eventueel mocht ontstaan, indien verweerder het vonnis niet zou mogen uitvoeren;

## II. *Schade wegens het lasterlijk karakter der twee artikelen :*

Overwegende dat de inhoud en de vorm van de artikels ontegensprekelijk van aard zijn om de eer van aanlegster te krenken en haar aan de verachting van de lezers van het blad bloot te stellen;

Overwegende dat verweerder beweert dat dit niet kwaadwillig gedaan werd met de bedoeling aanlegster te beledigen en te schaden, maar enkel en alleen om een misbruik aan te klagen van aard om algemene belangen te schaden en niet enkel een particulier belang;

Overwegende dat de artikels geschreven werden ter gelegenheid van een bepaald feit, nl. de afdanking door aanlegster op 4 September 1950 van een harer werklieden, zekere Philemon Brits, die een bestuurslid van de A. C. V. te Antwerpen zou zijn;

Overwegende dat deze afdanking volgens de artikels zou gebeurd zijn enkel en alleen, omdat Brits vrouwelijke kandidaten zou hebben willen doen stellen voor de ondernemingsraad, die een jaar later zou opgericht worden bij aanlegster;

Overwegende dat aanlegster dit betwist en beweert dat de afdanking het gevolg was van herhaalde tekortkomingen van Brits;

Overwegende dat de artikels zich beperken tot het aanhalen, het uiteenzetten, het beoordelen en de kritiek van het beweerde feit; dat de artikels op grond van dit ene betwiste feit overgaan tot veralgemening, tot bombastische overdrijvingen en tot zware beledigingen;

Overwegende dat uit deze houding duidelijk blijkt dat de schrijver in feite niet zozeer bezorgd was om algemene belangen, maar hoofdzakelijk zijn doorgezonden vriend heeft willen wreken en aanlegster heeft willen treffen en schaden;

Overwegende dat dus wel mag gesproken worden van kwaadwilligheid en bijgevolg van eerroof;

Overwegende dat beide partijen vragen feiten te mogen bewijzen om daaruit door vermoedens af te leiden, waarom de genaamde Brits ontslagen werd;

Overwegende dat deze feiten echter niet beslissend zijn en dat na de getuigenverhoren er nog voor de Rechtbank geen zekerheid zou zijn;

Overwegende dat, zo de afdanking werkelijk gebeurd was in de omstandigheden en met de bedoeling, door verweerder vooropgezet, Brits niet zou nagelaten hebben klacht in te dienen bij het Parket wegens inbreuk op artikel 4 der wet van 24 Mei 1921; dat hij dit niet gedaan heeft, hetgeen reeds doet vermoeden dat zijn bewering slechts op losse gronden berust;

Overwegende dat in zake eerroof het bewijs luidens artikel 447 W. v. S. slechts toelaatbaar is tegen de dragers of agenten van het gezag, tegen elk persoon met een openbare hoedanigheid of tegen elk gesteld lichaam; dat aanlegster onder deze categoriën niet valt en het bewijs tegen haar dus niet toelaatbaar is; dat deze regel gebiedend is en dat er niet mag van afgeweken worden zelfs met instemming van de beledigde particulier (Beltjens, Code pénal annoté, artikel 447, n° 15);

Overwegende weliswaar dat artikel 211 der wet op de handelsvennootschappen het bewijs door alle rechtsmiddelen toelaat van de aantijgingen, gericht tegen beheerders van vennootschappen op grond van hun beheer;

Overwegende dat dit artikel in de wet opgenomen werd om het publiek te beschermen tegen bedrog, geknoei en zwendel in het beheer der vennootschappen en daartoe moet beperkt blijven; dat dit artikel het bewijs niet toelaat van alle hoegenaamde feiten tegen een beheerder van een vennootschap of tegen een vennootschap (vonnis eerste aanleg Gent, 17 April 1901, Rev. prat. Sociétés 1901, blz. 240); dat het afdanken van een werkman niet bedoeld werd door dit artikel;

Overwegende dat aanlegster het bewijs niet levert dat zij ingevolge de publicatie der artikels stoffelijke schade geleden heeft;

Overwegende dat de door aanlegster geleden morele schade billijk mag bepaald worden op 5.000 frank;

Overwegende dat er geen aanleiding bestaat tot het uitspreken van lijfswang, noch tot de hoofdelijke veroordeling van schrijver en uitgever;

## *Om deze redenen :*

De Rechtbank, gehoord de heer A. Van de Velde, substituut van de Procureur des Konings, in zijn eensluidend advies, uitgebracht in openbare zitting;

Veroordeelt verweerder De Voogt het op 10 October 1950 ingezonden antwoord te publiceren in het eerstverschijnend nummer van de Volksmacht, na betekening van dit vonnis en zulks op dezelfde plaats, met dezelfde letters en onder dezelfde titel als de aangeklaagde artikels;

Veroordeelt verweerder De Voogt aan aanlegster te betalen als schadevergoeding wegens niet tijdige publicatie van het antwoord 3.000 frank met de gerechtelijke intresten, de rechten van aanlegster op verdere schadevergoeding voorbehouden zijnde voor het geval verweerder het antwoord in uitvoering van dit vonnis niet mocht publiceren;

Veroordeelt verweerder De Maeyer Jozef aan aanlegster te betalen als schadevergoeding wegens eerrovende en beledigende artikels 5.000 frank met de gerechtelijke intresten;

Verwijst ieder verweerder in de helft der kosten.

## RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE GENT

3e Kamer. — 10 Januari 1952.

Voorzitter : M. De Smet.

Referendaris : M. Cloquet.

Advocaten : Mrs van Hille en Lercangée.

**Vennootschap. — Ontslag van een na de oprichting ener P.V.B.A. voor de duur der vennootschap benoemde zaakvoerder alleen toelaatbaar om gewichtige redenen. — In geval van geschil staan deze ter beoordeling van de rechter. — Een onrechtmatige herroeping van de macht van de zaakvoerder is een wettige reden tot ontbinding der vennootschap overeenkomstig artikel 1871 B.W. — In geval van gerechtelijke ontbinding benoeming van vereffenaar niet door de algemene vergadering maar door de rechter.**

*Een na de oprichting ener P.V.B.A. voor de gehele duur van de vennootschap met toestemming van alle vennoten benoemd zaakvoerder kan alleen om gewichtige redenen ontslagen worden; zonder dusdanige redenen kan zijn macht niet herroepen worden zelfs niet bij eenparigheid van stemmen. In geval van geschil staat de gewichtigheid der redenen ter beoordeling van de rechter. Een onrechtmatige herroeping van de aan de zaakvoerder verleende macht bewijst, dat de goede verstandhouding en de « affectio societatis », die onder de vennoten behoren te bestaan, zijn teloorgegaan, zodat er een wettige reden is om overeenkomstig art. 1871 B.W. de ontbinding van de vennootschap uit te spreken.*

*De bepaling in de statuten, dat « in geval van ontbinding der vennootschap om welke reden ook de algemene vergadering de meest uitgebreide macht heeft tot benoeming van de vereffenaars en het vaststellen hunner rechten en bezoldigingen » slaat naar de bedoeling van partijen uitsluitend op gevallen van vrijwillige ontbinding, niet op die van rechterlijke ontbinding.*

*Het is niet aannemelijk, dat de vennoot, die de ontbinding vordert wegens de onrechtmatige herroeping zijner macht als zaakvoerder door de algemene vergadering, aan deze het recht zou willen laten om belangrijke punten te regelen omtrent een ontbinding, die een sanctie is op haar onrechtmatige handelwijze. Derhalve benoeming van een vereffenaar door de rechtbank.*

De Jonghe t/ P.V.B.A. De Jonghe en cs.

Overwegende dat eiser met verweerders Remi, Camille en Aloïs De Jonghe op 18 Februari 1937 een personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid heeft opgericht;

dat eiser bij de oprichtingsakte als zaakvoerder werd aangesteld zonder beperking van termijn;

dat dergelijke macht luidens artikel 129 van de wetten op de vennootschappen alleen uit hoofde van gewichtige redenen mag herroepen worden;

dat verweerders, Remi, Camille en Aloïs De Jonghe in algemene vergadering van 19 Maart 1951 de aanwijzing van eiser als zaakvoerder hebben herroepen;

Overwegende dat het oordeel over de gewichtigheid van de aangevoerde redenen van herroeping niet oppermachtig aan de algemene vergadering mag overgelaten worden, doch aan de rechtbank toebehoort in geval van betwisting (Resteau, Des sociétés de personnes à responsabilité limitée, nr 187, Tschoffen, nr 83);

Overwegende dat laatstgenoemde auteur weliswaar

de mening is toegedaan, dat tegen de beslissing van de algemene vergadering geen voorziening openstaat, wanneer het mandaat van de venoot-zaakvoerder bij eenparigheid van stemmen door de medevennoten herroepen is geworden (Tschoffen, nr 84 b);

doch overwegende dat voormelde mening geen steun vindt in de tekst van de wetten op de handelsvennootschappen;

dat artikel 129 dezer wetten wel bepaalt, dat een zaakvoerder na de akte van oprichting, voor de ganse duur van de vennootschap alleen maar kan benoemd worden in zover alle vennoten hiermede accoord gaan (Resteau, nr 197, in fine nr 198, al. 1 en 5);

doch dat zulks geenszins betekent dat hij daarna zonder gewichtige redenen mag ontslagen worden;

dat de bedoelde eenparigheid van stemmen bij benoeming van een zaakvoerder na de oprichting, alleen vereist is opdat het mandaat van de zaakvoerder even lang als de vennootschap kan duren;

dat het juist dat soort mandaat is, waarvan de wetgever de herroeping niet heeft gewild tenzij wegens gewichtige redenen;

Overwegende dat verweerders niet bewijzen en zelfs niet aanbieden te bewijzen dat er dergelijke redenen voorhanden zouden zijn om het mandaat van eiser te herroepen;

Overwegende dat eiser terecht op die onrechtmatige herroeping steunt om de ontbinding van de vennootschap te vorderen;

dat deze daad van de medevennoten het verdwijnen bewijst van de goede verstandhouding en de affectio societatis, welke onder al de vennoten zou moeten heersen, zodat er wettige redenen voorhanden zijn om de ontbinding van de vennootschap uit te spreken overeenkomstig artikel 1871 van het B.W., dat op de personenvennootschappen met beperkte aansprakelijkheid toepasselijk is (Hrb. Brussel, 24 Januari 1941, J.C.B. 1942-44, bl. 300; Hrb. Brussel, 6 Juni 1946, R.P. Soc. 1947, bl. 329; Hof Brussel, 2 Juni 1944 en noot R.P. Soc. 1948, bl. 59);

Overwegende dat artikel 19 van de statuten van eerste verweerster voorziet dat « in geval van ontbinding, om welke reden ook, de algemene vergadering de uitgebreidste macht (heeft) voor het benoemen der vereffenaars, het vaststellen hunner machten en bezoldigingen »;

Overwegende, dat voormeld artikel naar de bedoeling van partijen uitsluitend de gevallen van vrijwillige ontbinding kan beogen en derhalve op onderhavige ontbinding niet toepasselijk is;

dat inderdaad niet aan te nemen is, dat de vennoot, die de ontbinding van de vennootschap vordert wegens onrechtmatige herroeping door de algemene vergadering van zijn machten als zaakvoerder, aan dezelfde vergadering het recht zou hebben willen laten om belangrijke punten te regelen nopens die ontbinding, die de sanctie vormt van haar onrechtmatige handelwijze;

*Om deze redenen :*

De Rechtbank,

Melding makende dat de artikelen 2 en 30 tot 42 der taalwet van 15 Juni 1935 werden nageleefd;

Verklaart de vordering ontvankelijk en gegrond, verklaart dienvolgens de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid De Jonghe en Cie wegens wettige redenen ontbonden; stelt aan als vereffenaar de heer H. Connehaye, 31, Antheunisstraat, alhier, met opdracht en de machten voorzien bij artikelen 178 en volgende van de wetten op de vennootschappen;

Verwijst verweerders Remi, Camille en Aloïs De Jonghe in de kosten.

## BIBLIOGRAPHIE

**A. DEPOND** : *Repertorium der beslissingen van jurisdictionele aard naar Belgisch administratief recht*. - Die Keure, Brugge. - 94 p.

Het boek uitgegeven door de Heer A. Depondt, auditeur bij de Raad van State, is een werk dat oneindig veel geduld heeft vereist. Het zal voor de Belgische juristen en aan de administratieve lichamen een zeer kostbaar werkinstrument zijn.

Laten wij eerst en vooral opmerken dat de titel van het boek niet nauwkeurig overeenkomt met de inhoud. Bij het lezen van de titel zou men zich verwachten aan een repertorium van beslissingen die door administratiefrechtelijke lichamen zijn genomen geworden. Dit is nochtans geenszins het geval. Het boek vermeldt geen administratieve beslissingen, doch geeft in een veertigtal hoofdstukken de juiste bevoegdheid aan van alle mogelijke administratieve colleges die gerechtigd zijn beslissingen te nemen in administratieve aangelegenheden.

De beoefenaars van het administratief recht herinneren zich dat dergelijke poging reeds beproefd was geworden door Prof. Lespes, in de lijst welke door hem werd gepubliceerd in het jaar 1935 in de « Revue de l'Administration ». Deze lijst was echter slechts een eerste proef tot een algemene opsomming van de bevoegdheid der administratieve rechtscolleges en was verre van volledig.

De documentatie van het coördinatiebureau bij de Raad van State heeft thans aan de heer Depont toegelaten een werkelijk volledige opsomming te verstrekken van al de mogelijke gevallen waarin beroep kan gedaan worden op rechtspraak van administratieve colleges. Deze lijst is overweldigend en de lectuur ervan toont op uitstekende wijze aan, hoe heel onze rechtspraak betreffende politieke en administratieve rechten op zuiver empirische wijze gegroeid is en hoe alle systematiek hierbij ontbreekt.

De schrijver drukt in de inleiding van het boek de hoop uit dat de grondstoffen die hij heeft verzameld van aard zullen zijn in de toekomst de opbouw te vergemakkelijken van een organisch geheel van administratieve rechtsmachten. Er is inderdaad geen betere prikkel om tot deze verwezenlijking aan te zetten dan het beeld van de thans bestaande onsamenhangende toestand die op zo voortreffelijke wijze door de schrijver in beeld is gebracht.

Voor administraties en voor juristen die in de praktijk staan, is ondertussen het werk van de heer Depondt volstrekt onmisbaar. Voor elk geval vindt de lezer onmiddellijk onder het voorziene trefwoord alle wettelijke bepalingen die op het geval toepasselijk zijn en de juiste aanduiding van het administratief college dat bevoegd is om te beslissen. R. V.

**GENY (François)** : *Ultima Verba*. - Paris, Pichon et Durand - Auzias, 1951. - 64 blz.

Dit werkje heeft een zeer ontroerende aanhef, waarin de grote Geny, thans 89 jaar oud en bijna blind, ons aankondigt dat hij moeizaam in enkele bladzijden het vooruitschrijven van zijn intellectuele activiteit wil samenvatten om er de voornaamste uitslagen van naar voor te brengen en zekere verdere mogelijke uitwerkingen aan te stippen. Alhoewel de schrijver uitdrukkelijk zegt dat het een « travail sans prétention » is, zal dit kleine brochuurtje wellicht meer dan één lezer in zijn verwachtingen ontgoochelen. Deze kleine bladzijden, met grote druk, vermelden achter-

envolgens de schitterende werken waarmede de auteur de rechtsliteratuur in een nieuwe richting wist te stuwten, maar vormen niets meer dan een zeer vluchtige bibliographische nota.

Deze twintig bladzijden welke het geestelijk testament van de schrijver moesten zijn, worden dan gevolgd door enkele beschouwingen onder de titel « Contre l'indifférence religieuse de certains intellectuels » waarin de grote gelovige nog eens een overtuigd Credo uitspreekt.

J. R.

**EBEL Wilhelm** : *Forschungen zur Geschichte des lübischen Rechts*. - I Teil. - Lübeck, Max Schmidt-Römhild, 1951, in 4° (Veröffentlichungen zur Geschichte der Hansestadt Lübeck, herausgegeben vom Archiv der Hansestadt, Band 14), 168 p.

In de geschiedenis van het Duitse recht bekleedt het Lukebse of lubische recht een heel bijzondere plaats. Na het Maagdeburgse is het immers het Duitse stadsrecht, dat de meeste geografische verbreiding kende (honderden Holsteinse, Meklenburgse en Pommerse kuststeden tot Elbing, Memel, Reval en Narwa). Daarenboven bezit het het meest geslotene, en voor het vreemde (o.a. Romeinse) recht minst toeganke-lijke stadsrecht. Tot nog toe bestond er geen geschiedenis van het lubische recht. Wel gaf vóór meer dan honderd jaar Carl Wilhelm Pauli zijn wetenschappelijk hoogstaande « Abhandlungen aus dem lubischen Rechte » uit.

Zopas verschenen het belangrijke « Das Mittel-niederdeutsche Stadtrecht von Lubeck nach seinen ältesten Formen » van de Lunder philoloog Dr Gustav Korlén (zie R.W., 15e Jg., nr 12, kol. 572) en thans de dertien studiën over procedure en privaatrecht van de Göttinger hoogleraar Dr W. Ebel.

In een eerste studie onderzoekt Ebel de betekenis, de stand en de doelstellingen van het lubische recht : zijn plaats in het Hansa-recht, zijn positie als appelhof van zovelen andere steden, zijn betekenis voor het koophandelsrecht. Het lubische recht bestreed zeer sterk de receptie van het Romeinse recht. Zo had het testament, reeds in de 13e eeuw, te Lubeck opgekomen, nog in de 18e eeuw een onromeins cachet. Be-roemd is ook de uitspraak van de Lubeckse burge-meester Herman von Wagendorp in 1456 : « dat nemant der Stades Recht möt krenken mit kaiserlichen Rechten, dat sulvest na des Kaisers Worde ewig stede unde vast bleven schal, wen de latinschen Rechte unses Stades Wesen unnütte unde ganz unteemlik sin ». Lubeck bezat een der meest waardevolle verzamelingen van « rechtspraakboeken » van geheel Duitsland. Spijtig genoeg zijn zij met de oorlog verdwenen, maar gelukkig werden hiervan afschriften genomen. Een voorname bron onder de lubische literatuur zijn de zgn. « Burspraken », parallel aan onze voorgeboden. Belangrijke bronnen zijn verder het « Revidierte Stadsrecht » van 1586 en de commentatoren daarop : Mevius, Lucas en Stein.

Een tweede studie, getiteld « Die Vorsate », behandelt het opzet in het Lubische strafrecht, dat reeds sinds 1225 in de oudste (latijnse) handschriften voorkomt. In « Das Varrecht » wordt de procedure tegen de zelfmoordenaars geschilderd, waaruit zich, volgens vroegere historici, waaronder Schroeder, de als een voor het lubische recht zeer speciale lijkschouwing zou ontwikkeld hebben. Schrijver kon zich met deze opvatting niet verenigen. Volgens hem is het Varrecht van Lubeck een middel geweest in de strijd om de sinds eeuwen onjuist vastgestelde grenzen van het Lubecker land te bepalen.

Het «Die Vartilgung», ook «Varezitzen» genaamd, was een aan het lubische recht speciaal instituut, waardoor de juridische gevolgen van een gevaarlijke verwonding langs gerechtelijke weg werden verkregen en opgelost. De «Gichtung», dat niet in de bronnen, maar in de lubische praxis een grote rol speelde, was een ander bewijsmiddel: namelijk het getuigenis van de barbier of heelmeester betreffende de verwondingen, die hij vastgesteld en verzorgd had. Met de «Tote als Kläger und Beklagte» raken we weer de procedure aan: nl. het feit dat de vermoorde aanwezig ter terechtzitting als getuige ten onlaste of ten bezwarende titel werd voorgebracht. Dit gebeurde nog tot in de 17e eeuw, hoewel men, om hygiënische redenen, zich alsdan vergenoegde met het voorbrengen der afgekapte hand als bewijsmiddel.

Het was een aan het Duitse recht vreemde gedachte dat in de erfgenaam de juridische persoonlijkheid van de erfflater voortleefde. Dit wordt in «Der Beweis nach toter Hand» in het lubische erfrecht uiteengezet.

Met «Die Brautschatzfreuung», d.i. de aanspraken der weduwe op teruggave van haar bruidschat, raken we een der meest bestudeerde en tezelfdertijd meest betwiste problemen van de geschiedenis van het lubische privaatrecht aan: of en in hoever de echtgenote verantwoordelijk was voor de schulden van haar echtgenoot.

Met «Zur Rechtsstellung der Kauffrau» komen we in het handelsrecht terecht. Zelfstandige koopvrouwen komen reeds zeer veel in de acten der 13e eeuw voor. Begrijpelijk ook in een koopmansstad, waarin de mannen veel op zee of over zee waren gedurende vele maanden per jaar. De tiende studie, «Zur Beweiskraft der Kaufmansbücher» beweegt zich op hetzelfde terrein. Tot dezelfde materie behoren eveneens «Der Reukauf» en «Kauf bricht Miete», wat dus in het lubische, evenals in het saksisch-friese recht — niet in het Hamburgse recht — in tegenspraak was met het bij ons verbreide «Huur gaat vóór koop».

Met «Zum Begriff der Treuhand» komen we eindelijk aan een rechtsfiguur, die voor de kennis van het oudduitse recht zeer belangrijk is zowel als testamentuitvoerder en in het verwerven van grondeigendom.

Een reeks belangrijke studiën, met originele ongepubliceerde teksten en nota's gestaaft, waarvan wij hopen eerlang het tweede deel te mogen begroeten.

*L. Th. Maes.*

## MEDEDELINGEN

### EERSTE IBERO-AMERIKAANS CONGRES VOOR STRAFRECHT EN STRAFRECHTSWETENSCHAP TE MADRID, 6 - 11 JULI 1952

Dit congres zal plaats hebben te Madrid van 6 tot 11 Juli 1952, op het initiatief van de Spaanse afdeling van het Internationaal Instituut voor de studie van sociaal verweer, ter herdenking van het honderdjarig bestaan der verbrekig in strafzaken, die voor het eerst in Spanje werd ingevoerd, bij decreet van 20 Juni 1852. Het definitief programma is reeds gepubliceerd geworden.

Aan het congres verlenen hun medewerking alle Spaanse juristen en specialisten op het gebied van het strafrecht, namelijk de meeste gerechtelijke corporaties, de professionele, universitaire en penitentiaire groeperingen, alsmede deze van de gerechtelijke geneeskunde en de politiewetenschap. Zij zetten aldus de traditie voort van de nationale congressen gehou-

den te Valencia (1909), La Corogno (1914) en Barcelona (1920).

Thans wordt echter een Spaans-Portugees-Amerikaanse samenwerking voorzien. De enkele aankondiging van het congres in de maand Juni 1951 heeft een buitengewoon belangstelling verwekt, zodanig dat de inrichters reeds buitengewoon talrijke inschrijvingen ontvingen, alsook de toezegging van medewerking zowel van uit Spanje als uit de vreemde.

De meest vooraanstaande persoonlijkheden hebben er in toegestemd deel uit te maken van het erecomité.

De thema's die op het congres zullen behandeld worden zijn de volgende: 1) de Spaanse verbreking in strafzaken, haar oorsprong en ontwikkeling; 2) de gerechtelijke en politionele hulp in de Spaanse sfeer en hoofdzakelijk de herhaling op internationaal gebied; 3) de behandeling van de jeugdige delinquenten; 4) de moderne uitzichten van de Spaans-Amerikaanse penitentiaire instellingen; 5) de waarde van de psychomedische diagnostiek in strafzaken.

Verder zullen nog andere wetenschappelijke mededelingen gedaan worden.

De organisatoren nodigen de technici, de professoren en de studerende uit hun medewerking aan dit congres te verlenen. De inschrijvingen dienen te gebeuren vóór 31 Mei 1952 en dienen gezonden te worden aan het secretariaat van het congres «Instituto de cultura hispanica, Ciudad Universitaria, Madrid».

Dit bureel zal een uitvoerig programma met uitnodiging bezorgen alsook het voorstel van reglement.

Gezien de belangstelling waarmede de Europese specialisten de voorbereiding van dit congres volgen, wordt hunne deelneming toegelaten in dezelfde mate als de Ibero-Amerikaanse.

Alle congressisten zullen kunnen deelnemen aan de manifestaties van het congres der International Bar Association (Madrid, 16-23 Juli 1952) en men zal te hunnen behoeve alle vereiste stappen aanwenden wat betreft de diensten der uitstappen, reizen, verblijfsgelegenheden.

## TIJDSCHRIFTEN

**Tijdschrift voor Gemeenterecht** - 2<sup>e</sup> aflevering 1952. Rechtspraak.

**Arbitrale Rechtspraak** - n<sup>o</sup> 374 van Februari 1952. Mr W. Nolen: Een partij-arbiter neemt ontslag.

**Nederlands Juristenblad** - afl. 9 van 1 Maart 1952. Mr P. R. A. P. Dresen S.J.: Verschijningsverbod en artikel 7 Grondwet.

**Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie** - n<sup>o</sup> 4232 van 1 Maart 1952.

Prof. Mr D. S. van Brakel: Wijziging of schrapping van artikel 992 B. W. bij de invoering van het nieuwe internationaal privaatrecht. — Mr H. D. M. Knol: Het maken van een testament in den vreemde.

**Journal des Tribunaux** - van 2 Maart 1952.

Le budget du Ministère de la Justice devant le Sénat. — Cyr Cambier: Le Conseil d'Etat et la règle de droit.

**Recueil Dalloz de doctrine de jurisprudence et de législation** - 28 Februari 1952, 9<sup>e</sup> cahier. Fréjaville: Les clauses d'échelle mobile.